

KULTÚRA

ROČNÍK XXII. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

9. OKTÓBRA 2019

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,60 €

Antropológ Claude Levi Strauss napísal, že spoločnosť trpí informačnou bulímiou. „Informácie sú tými chodcami, ktorými sa nechávame viesť, alebo sa otáčame opačným smerom“. Informačná záplava u mnohých prijímateľov často ústi do myšlienkovkej nesamostatnosti a naše myšlienkové spracovanie je len plagiátom prijatého. Samostatné, individuálne, autentické zamyslenie nad prijatými obsahmi vytesňujeme a nechávame v ústraní. Naša aktivita nespočíva v aktívnej tvorivej produkcii, ale skôr v zaujímaní pozícií obhajcov alebo odporcov prijímaných informačných obsahov, ktorými sme v tomto informačnom priestore pohlcovaní. Možno si to niekedy neuvedomujeme, ale žijeme, myslíme a hrajeme v predstaveniach, ktoré režíruje niekto iní. Dramaturgia variabilných informačných scenárov, ktoré nechávame, aby nás infikovali pasivitou, je zradná. Ak prestaneme do takto zincenovanej dramaturgie aktívne zasahovať, môže to mať pre nás nežiaduci výsledok. Byť „okupovaným“ a prijať rolu okupovaného je pre niekoho konformné riešenie. Nemusí nič, len pasívne súhlasiť. Pre mnohých prijímanie takýchto rolí môže viesť k strate ich individuálnych schopností a možností, mať individuálny a špecifický názor ktorým môžu saturovať iných.

Stratíme kontrolu nielen nad tým, kým sme, ale aj kontrolu nad spôsobom a autenticitou našich myslí. Politické systémy, strany a rôzne konšpiračné webové zoskupenia takúto „svojskú informačnú realitu“ dokážu cielene využívať. Stretávame sa s cieľovými emisiami informačných vplyvov, ktoré absorbujeme, a ktoré začnú obsadzovať a okupovať naše myšlienkové operácie a procesy. Autentičnosť našich myšlienkových postojov a predovšetkým samostatnosť týchto procesov postupne zakrpatieva. Dostávajú sa pod kontrolu režisierov, ktorí na takomto zakrpatievaní cieľene pracujú.

„Myslím, teda som“, známy výrok Reného Descarta, sa vzťahuje na individualitu a subjektívnu racionalitu jednotlivca. V pretlaku množstva informácií, s ktorými sa človek stretáva, individualita myslenia a autentičnosť myšlienkových operácií dostáva trhliny. Stráca sa hlbavý myšlienkový vzhľad, ktorý by tento informačný príliv zhodnocoval. My naše subjektívne myslenie postupne redukuje. Stávame sa len „prenášačmi“ a nositeľmi myslenia niekoho iného. Samostatnosť subjektívneho myslenia sa zužuje na rolu

155 rokov
od narodenia
otca národa
Andreja Hlinku

*Pri tomto mene zmlkni, synku,
vypni hrud' a drž čestnú stráž.
Nezapri nikdy otca Hlinku,
Hlinka je otec tvoj, i pastier náš.*

*Kým Hlinka žije v tvojej duši,
vieš, že si Slovak, že si brat
každému, kto len trochu tuší,
ako raz človekom sa stať.*

Teodor Križka

informačného obhajcu, alebo kritika. Kvalita nášho myslenia sa v súčasnosti približuje skôr kybernetickej charakteristike, ktorá hovorí o myslení ako o procese spracovania informácií. U väčšiny je to prevládajúca charakteristika. Spracovávame len to, čo nám iní poskytujú. Prijímame alebo odmietame. Infikovanie sa takouto kvalitatívnou „myšlienkovou“ úrovňou však spôsobuje šírenie hostility a často aj interakčnej averzie. Odmietame tých, ktorí s nami nezdieľajú náš informačný súhlas a „náš“ postoj k prijatým informáciám. Nie sú súčasťou nášho „myšlienkového kmeňa“, preto musia odísť z okruhu tých, ku ktorým si vytvárame vzťah na základe myšlienkového symbiózy a podobnosti.

Naopak zintenzívňuje sa tribalistická tendencia. Obklopujeme sa ľuďmi, ktorí sú nám myšlienkovým postojom a názorom blízki. Fakt, že

naše hemisféry sú vlastne okupované informáciami, ktoré nám implantujú iní, vnímame a berieme do úvahy menej. Úžitok z tejto myšlienkového lobotómie majú iní. Stranicke zoskupenia, rôzne „aktivistické“ združenia, sociálne siete, v ktorých si informácie žijú svoj vlastný povrchný „život“, lebo využívajú odovzdanosť nášho myšlienkového (ne)hodnotenia. Dá sa mnohým konšpiračným spolkom, ktoré nás často vlastnia prostredníctvom informácií, s ktorými sa identifikujeme a nekriticky ich prijí-

mame i na základe skutočnosti, že obsah, ktorý dostávame, je neúplný.

IVAN BINDAS

Naša povrchnosť spôsobuje, že sa stávajú majiteľmi našich mozgových hemisfér a na „pomyslenej“ šachovnici nás posúvajú na políčka, na ktorých nás chcú mať.

Nemecký filozof Wilhem Weischedel vydal knihu Skeptická etika, v ktorej vyslovuje názor: „úplne všetko (informácie) v rámci načrtnutého problému nepoznáme. To, čo

poznáme, je mozaika poznatkov, informácií, ktoré nám dávajú len čiastočné poznanie“. My si na základe ponúkaných neúplných informácií kreujeme postoj, vytvárame názor. V zmysle svojej filozofickej koncepcie operuje slovom otáznosť. A tá nám chýba v procese individuálneho informačného spracovávania. Sloboda rozumu spočíva v rozpoznaní informačnej pravdy. Rozpoznávanie však vyžaduje oveľa viac, než je povrchné zaznamenanie a následné vytesnenie.

(Pokračovanie na 3. strane)

Okupácie myslení

Vo svete priebieha ozaj krutý boj. Zjednodušene povedané, zrážajú sa globalisti, ktorých cieľom je rozleptať nielen národné štáty, ale aj národy samé, so štátotvornými silami. V hodine dvanástej sa k moci prebil v USA Donald Trump. Ako inak, hneď sa proti nemu objavila doteraz nekončiaca sa vlna útokov, a to nielen zvonka od demokratov, ktorí voľby prehrali, ale aj zvnútra tzv. hlbinného štátu, teda aparátu, ktorý za vlády neomarxistických demokratov obsadil všetky kľúčové pozície, vrátane tajných služieb. Tie

Verme si

TEODOR KRIŽKA

neskrývane vedú proti prezidentovi bezprecedentný boj. Nešťatia sa ani vynášať akúkoľvek informáciu, ku ktorej by médiá mohli prilepiť kompromitujúcu fabuláciu.

Napriek všetkému Trump víťazí a ako predstaviteľ najsilnejšej mocnosti sveta prestáva prepožičiavať silu USA globalistom, ktorí hľadajú každé slabé miestiečko, kde by sa ešte mohli zakopať. To preto sa na Slovensku dejú také zvláštne veci, ktoré chcú smerovať nielen k ovládnutiu prezidentského úradu, ale v budúcoročných voľbách aj ostatné mocenské stĺpy, nevynímajúc súdnicstvo. Úlohou Slovenska je vplývať na pomery v ostatných štátoch Vyšehradskej štvorky a stať sa oporou antitrumpovských síl.

Tie sa pokúšajú nevypustiť z rúk ani Ukrajinu, naopak, rady by priviedli k zmenám aj Rusko. Čoraz častejšie počuť o blížiacej sa "smute", teda o občianskom konflikte, ku ktorému tlačí Rusko takmer každý, nielen zo zahraničia oligarcha Chodorkovský. Americký kongres vyčlenil na zvrhnutie Putinovho režimu mnoho miliárd dolárov. Na to sa využívajú ozaj všetky prostriedky, napr. aj také, že štátna zástava, ktorú tvorí známa trikolóra, je zástavou generála Vlasova a páska sv. Juraja, ktorú si pripínajú vlastenecké sily, je takisto stužkou z vyznamenania armády tohto osloboditeľa Prahy, ktorého boj s boľševizmom chcú vydávať za vlastizradu.

V tejto komplikovanej situácii sa presadzuje ako vlastecká heréza pravoslávneho stalinizmu či stalinského pravoslavia, ktorá sa chce tváriť ako vzájomné odpustenie bielych a červených. Liberáli túto alianciu nazývajú hnedo-červenou, teda spojenectvom údajných fašistov s komunistami.

Ako sa dá pozorovať, podobný vývoj je možný aj u nás.

Je ideológia LGBTI viac než ústava nezávislého štátu?

Juhoamerický Ekvádor je štát, kde má náboženstvo veľmi silné postavenie v spoločnosti. Je to pochopiteľné, veď ku kresťanstvu sa hlási až 90% obyvateľov. Táto tradične konzervatívna krajina sa posledné roky bránila nátlaku LGBTI aktivistov, ktorí požadovali sprístupniť inštitút manželstva pre homosexuálne páry. Poistkou proti tomuto silnejúcemu tlaku bola ekvádorská ústava, ktorá jasne definovala manželstvo ako zväzok muža a ženy.

Homosexuálna lobby však v poslednom období mení svoju taktiku a tam, kde sa jej nedarí presadiť svoju agendu politicky, tam sa ju snaží pretlačiť cez súdy. To isté sa stalo aj v Ekvádore, kde pseudomanželstváppe ľudí rovnakého pohlavia odobril Ústavný súd. Tým pádom však Ús-

tavný súd Ekvádoru poprel sám seba, pretože pošliapal Ústavu, ktorá jasne definuje manželstvo ako zväzok muža a ženy.

Podobný precedens sa nedávno udial aj v susednom Rakúsku. Tam sa Ústavný súd svojvoľne pasoval do roly zákonodarcu, keď presadil legislatívnu zmenu v zákone, ktorý definoval manželstvo ako zväzok muža a ženy. To je totálne popredie práva, veď zákonodarnú moc má parlament a súdy by mali na základe platných zákonov iba rozhodovať. Zdá sa však, že pri agresívnom presadzovaní LGBTI požiadaviek idú princípy právneho štátu bokom.

Aj Európsky súd pre ľudské práva nedávno rozhodol, že v prípade žiadostí príslušníkov tretích krajín o pobyt v EÚ, musia všetky štáty únie akceptovať aj

manželstvá rovnakého pohlavia. Zatiaľ sa to týka „len“ žiadostí o pobyt, ale čo ak bude Európsky súd pre ľudské práva vydávať aj ďalšie rozhodnutia v prospech LGBTI lobby?

Homosexuálni aktivisti vyčítali, že presadzovaním svojich požiadaviek cez súdy by mohli poľahky obísť parlamentné hlasovanie o týchto veciach. Niektí si možno povie, že však Slovensko má priamo v Ústave definované manželstvo ako zväzok muža a ženy, čo by malo manželstvu dávať dostatočne silnú právnu ochranu. Tu však treba mať na pamäti práve prípad z Ekvádora, kde bola definícia tradičného manželstva tiež zakotvená v Ústave a sami vidíme, že nestačilo ani to.

MARTIN BELUSKÝ

Korelátom úpadkových období v dejinách ľudstva sú pri naj-menej obskúrne, často však aj psychicky narušené, či priamo zločinné osoby, ktoré sa v takých „vyklbených“ dobách dostávajú do vedúcich pozícií.

Tento problém trápil napríklad i ruského spisovateľa Bunina, ktorý sa vo svojich zápiskoch z obdobia tzv. Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, ktoré pod názvom Preklatie

Môj súdruh riaditeľ z telegrafného stĺpa

dni vyšli aj v slovenskom preklade, pozastavoval nad týmto javom. Kládol si otázku, ako je možné, že sa osoby, ktoré v „normálnych“ dobách zaplňovali ústavy choromyselných, či väzenské zariadenia zrazu, a to celkom zákonite, prederú na samé špičky mocenskej pyramidy?

Svoje si v tomto smere užil i môj otec v dobách komunistickej totality po tzv. Víťaznom februári v roku 1948. Bol prednostom poštového úradu a zo dňa na deň bol tzv. Akčným výborom pozbavený funkcie a ocitol sa v postavení subalterného úradníka. Potom bol nútený po celý zvyšok svojej pracovnej činnosti pracovať pod „múdрым“ vedením rôznych nekvalifikovaných a neschopných individuí.

V pamäti mi utkveli dva takéto „prípady“. V tom prvom sa otcovým riaditeľom stal robotník, ktorý sa pomocou špeciálnych želez upevneným na nohách šplhal na telegrafné stĺpy a vykonával údržbu telegrafného vedenia. Čo sa týka tej práce, tak bola bezpochyby žiaduca a užitočná, avšak mala iba veľmi „nepriamy“ vzťah ku kvalifikačným požiadavkám potrebným na výkon riaditeľskej funkcie. Druhého podobného výtečníka nazýval otec koficient. Áno, čítate správne, jedná sa skutočne o koficient. Jednoducho tomu súdruhovi vypadlo písmeno *e* a potom sa koficientoval pri každej vhodnej, ale najmä nevhodnej príležitosti. Asi mu to dodávalo pocit akejsi odbornosti, či dokonca priamo učenosti.

Aj dnes očividne žijeme v úpadkovej dobe. Ako si ináč

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

vysvetliť, že isté šestnásťročné psychicky choré dievčatko zo Švédska menom Gréta chodí namiesto do školy manifestovať proti klimatickým zmenám a zburovalo k podobným manifestáciám nedospelú i dospelú mládež na celom svete a samozrejme aj u nás. Nedávno jej bolo umožnené rečniť dokonca na Valnom zhromaždení OSN v New Yorku. To všetko za masívnej podpory tzv. mienkotvorných médií.

Z významných predstaviteľov štátov sa zatiaľ len prezident Trump na svojom Twitteri vysmial z mladistvej Gréty. Požiadavkou aktivistov je urýchlenný a štátom garantovaný a financovaný prechod na nízkouhlíkové technológie menej zaťažujúce životné prostredie. To by si vyžadovalo obrovské finančné náklady a teda masívne zadlženie u bankárov. Odpoveď na otázku cui bono je teda v tomto prípade úplne jasná.

Avšak pre príklady nemusíme chodiť do zahraničia. U nás máme prezidentku s veľmi obskúrnym pozadím vo vzťahu k jej údajnej advokátskej kvalifikácii a praxi a tiež k temnému pozadiu jej angažovania vo veci presunu skládky odpadov z okolia Pezinka na iné miesto, aby nezavádzala určitým majiteľom nehnuteľností. Jasné je len finančné a PR krytie politických ambícií pani prezidentky, ktoré je v zahraničí.

Nedávno uplynulo 100 dní od nástupu terajšej prezidentky do úradu. Pri tejto príležitosti sa v masmédiách objavujú hodnotenia jej pôsobenia v prezidentskej funkcii. Väčšinou majú charakter pseudohodnotení a pseudoúvah zahmlievajúcich podstatu, ktorá je jasne v súlade so záujmami a cieľmi jej zahraničných sponzorov. Je zameraná na narušenie kohézie slovenskej spoločnosti, medzinárodného postavenia SR a v širšom rámci spoločenstva krajín V4. Prezidentka je nefalšovaná trójska kobyla a pokračovateľka rozkladného pôsobenia svojho predchodcu, kriminálnika recidivistu.

Z rovnakej „liahne“ pochádza aj údajný pretendent na post premiéra SR po blížiacich sa parlamentných voľbách. Potetovaný narkoman a údajný díler drog podľaohol narkotikami podmieneným predstavám o svojom predurčení. Chorobné predstavy narkomanov majú všeobecne široký diapazón prejavov. Niektorí podľaohnú bludnej predstave, že dokážu letať, vyteperia sa na strechu vysokej budovy, skočia a ... Iní trpia chorobnými predstavami, že sú napríklad predurčení zastávať vysokú politickú funkciu, napríklad post predsedu vlády.

Akáže bude budúcnosť sveta a SR vo svetle takýchto javov a osôb?

JÁN DANCER

Dňa 22. septembra 2019 prebiehala v Bratislave úspešná manifestácia, v ktorej vyše 50 000 občanov Slovenska sa demonštratívne vyslovilo za ochranu ľudského života “od počatia až po prirodzenú smrť”. Aj keď niektoré “mienkotvorné” médiá prepožičali svoje stránky na bagatelizovanie tohto podujatia (napríklad v Pravde Alena Krempaská: “Svojím obsahom je Pochod za život demonštráciou netolerancie”; alebo Pavol Harďoš v Sme: “Fašisti pochod ne zneužili, majú spoločné ciele”) ostáva nezmeniteľnou a ma-sou účastníkov potvrdenou skutočnosťou, že správne chápanie práva na život je pevne a nevykoreniteľne zakotvené v dušiach a povedomí prevažnej väčšiny slovenského ľudu. Svedčí o tom aj nedávnyprieskum verejnej mienky, podľa ktorého takmer dve tretiny Slovákov považujú právo na potrat – po tom, ako plodu začalo byť srdce – za nesprávne. Podľa prieskumu agentúry FOCUS, ktorý sa konal v dňoch 11.-17. septembra 2019, sa takéto právo považuje za nesprávne u 59,3 percenta opýtaných. (Opačný názor zastávalo 31,6 percenta opýtaných, a 9,6 percenta respondentov sa nevedelo rozhodnúť).

Konflikt stúpcov kultúry smrti s obrancami kultúry života prebieha v posledných desaťročiach stále intenzívnejšie nielen u nás, ale aj naglobálnej scéne. A ako to veľmi často býva, aj v tomto prípade “synovia sveta” sú pri výbere svojich prostriedkov a metód vynaliezavejší a priebojnejší než “synovia svetla”. Vedia využiť každú príležitosť, aby pretlačili a presadili svoje názory. Dosiahli dokonca, aby vlni, deň 28. september 2018 vyhlásený za “Medzinárodný deň bezpečných aborcí” (International Safe Abortion Day). Pri tejto príležitosti Komisia Spojených národov pre ľudské práva vydala vyhlásenie, v ktorom žiada vlády všetkých členských štátov Organizácie spojených národov, aby “dekriminalizovali potraty... pretože potrat je základným právom ženy, jej úkromia a jej fyzickej i mentálnej integrity, predpokladom pre uplatnenia jej práv a slobôd.”

(Pokračovanie z 1. strany)

Práca s hlbavou formou myslenia pri súčasnej informačnej záplave je ťažká a spôsobuje námahu. V mnohých prípadoch je takýto proces odrazom zrkadlenia životnej skutočnosti. „Produktívnosť“ nášho myslenia často spočíva v účelovom a alibistickom spracovaní informácií len z dôvodov prežitia v systéme, komunite, ktoré sú pre nás zdrojom výhod. Myslenie zrkadliace takúto líniu má pasívnu formu, čo zasa hrá v prospech informačných a myšlienkových okupantov. Cieľ na okupovanom hemisférickom území je určený a často aj naplnený. Ovpľyňovať a manipulovať. Využíva sa len prirodzený ľudský sklon k rozšíreniu zóny pohodlia. „redavači“ informačných opií naplňajú svoje ciele. Dostať ľudí pod svoju kontrolu.

Upadá a absentuje v nás Schopenhauerovský aspekt pohľadu na myslenie, ktorý o ňom hovorí v zmysle svojej voluntaristickej filozofie ako o vôle v mozgu. Vôľu väčšinou vnímame v zmysle chcenia. Nie je to vôľa, ktorá z pretrvávajúcej zotr-

V eufórii reportáží a komentárov, ktoré sa zaoberali bratislavským Pochodom za život, akosi unikla správa, že v tomto úsilí nie sme osamotení a že takmer súčasne s bratislavským pochodom prebiehala aj ďalšia podobná medzinárodná akcia za ochranu života od počatia až

rodiny... Taká terminológia neberie dostatočne do úvahy kľúčovú úlohu rodiny vo veciach zdravia a výchovy, a nezohľadňuje zvrchované právo národov uplatňovať zdravotnícku politiku v kontexte svojich národných tradícií a potrieb... Nejestvuje nijaké medzinárodné právo pre potraty

A tu treba položiť otázku našim vládnym predstaviteľom: “Prečo sa nepričiníte, aby medzi týmito štátmi bolo aj Slovensko, ako sú tam naši vyšegradskí partneri Poľsko a Maďarsko?”

Záverom sa žiada poznamenať, deň po tomto vyhlásení, dňa 23. sep-

Nejestvuje medzinárodné právo na potraty

po prirodzenú smrť na pôde Organizácie Spojených národov (OSN) v New Yorku. Na generálnom zhromaždení OSN vystúpil minister zdravotníctva Spojených štátov (U.S. Secretary for Health and Human Services) Alex M. Azar, aby “v mene 19 štátov, ktoré reprezentujú viac ako 1,3 miliardy obyvateľstva” verejne a jednoznačne odsúdil aborčnú epidémiu, ktorá sa nebezpečne prijíma a šíri vo svete.

Vyhlásenie týchto 19 štátov vyzýva aj ďalšie členské národy OSN, aby sa k nim pripojili a spoločne sa sústredili na vytvorenie lepších životných a zdravotných podmienok pre všetkých ľudí, ale predovšetkým pre zraniteľné osoby v krízových situáciách.

Vyhlásenie odsudzuje agresívnu taktiku, ktorá pod rúskom humanitných a pseudovedeckýchfráz a s odvolaním na autoritu Spojených národov neoprávnene šíri kultúru smrti: “Nepodporujeme odvolávanie sa na také hmlisté a nejasné (“ambiguous”) výrazy a terminológiu ako je sexuálne a reprodukčné zdravie a pochybné “ľudské” práva v dokumentoch OSN, pretože ony iba podkopávajú kriticky dôležitú úlohu

(“There is no international right to an abortion”) a takéto argumenty by sa nemali nikdy používať pri presadzovaní pro-aborčnej politiky a iných pro-aborčných opatrení”.

Autori vyhlásenia dôrazne pripomínajú, že “rodina je základnou bunkou spoločnosti a ako takási vyžaduje všestrannú podporu a posilu.”

Podpisovatelia končia svoje vyhlásenie slovami:

“Žiadame, aby Spojené národy a všetky ich organizácie a agentúry sústredili svoju činnosť na konkrétne úsilie, ktoré bude mať širokú podporu členskýchštátov. V tomto zmysle je imperatívne, aby sa ako rezolúcie Spojených národov označovali len také dokumenty, ktoré boli súhlasne prijaté všetkými členskými národmi.”

Vyhlásenie podpísali predstavitelia 19 štátov: štyria z Európy: Bielorusko, Maďarsko, Poľsko a Rusko; štyria z Ameriky: Brazília, Guatemala, Haiti a Spojené štáty; a jedenásť zo štátovAfriky a Stredného východu: Bahrain, Egypt, Irak, Jemen, Kongo, Lýbia, Mali, Nigéria, Saudská Arábia, Spojené emiráty a Sudan.

tembra 2019, oslovil valné zhromaždenie OSN americký prezident Donald Trump, ktorý vo svojom prejave sa tiež dotkol nezdravej potratovej politiky mnohýchkrajín a odsúdil propagandu a vnucovanie, akými sa táto kultúra smrti presadzuje. Povedal: “Uvedomujeme si, že mnohé projekty Spojených národov sa pokúšajú presadiť peniazmi daňových poplatníkov fundované globálne právo potratov na želanie až do posledného dňa tehotenstva... Globálni byrokrati nemajú absolútne nijaké právo zasahovať do suverenity národov, ktoré chcú chrániť nevinné životy. Ako viacero štátov, ktorých predstavitelia tu dnes sedia, aj my v Amerike veríme, že každé dieťa, či už narodené alebo nenarodené, je posvätný dar od Boha.”

Päťdesiatistisícový zástup v Bratislave prehovoril a prieskum verejnej mienky potvrdil, že väčšina nášho národa je za život. Toto je autentický hlasľudu! Je teraz na politických predstaviteľoch, na poslancoch a členoch vlády, aby preložili tento asný hlas do reči zákona.

FRANTIŠEK VNUK

Okupácie myslení

vačnosti a návykovosti pritakáva tomu, čo je nám prestierané. Je to forma aktívnej vôle znamenajúcej prechod od pohodlnejšieho pasívneho informačného zaznamenávania k aktívnejšej dimenzii myšlienkového procesu. Pasívny príjem informácií sa predsa nemôže stavať konečným produktom procesu myslenia. Aktivita, ktorou sa líšime od animálne existujúceho priestoru. Vzdialili sme sa Platónovej dobe. Zabudli sme, že máme aj svoj vlastný hlbavý vnútorný myšlienkový svet. Stávame sa čoraz viacej myšlienkovými imitátormi informácií, ktoré sú nám implementované niekým iným.

Vzdľahujeme sa od myšlienkového pohybu v samých v sebe. Pohodlnosť, alebo charakteristika prítomnej „civilizačnej“ kultúry? Absencia Heideggerovho fenoménu

zvedavosti, ktorá je charakteristická pre individuálnu aktivnosť určite poznamenáva myslenie mnohých z nás.

Považovať myslenie len za formu pasívneho prijímania a spracovania informácií už nestačí. Je to len odrazový mostík k tomu, aby sme sa posúvali ďalej, ak sa nechceme stať rukojemníkmi implantovaných myšlienok niekoho iného.

Občas by nezaškodilo aby sme s prijímaným obsahom viedli vnútorný Sokratovský dialóg. Dialóg so samými sebou. Pátrať po význame a zmysle prijímaného informačného obsahu je ťažším „myšlienkovým pôrodom“. Má však svoj význam. Je to istý druh prevencie, aby sme pri stretnutiach s prijímanými informáciami nezaujímali zákopové pozície „za a proti... Hľadať v sebe priestor pre vyvodenie

zmyslu a konkrétneho záveru pre samého seba. Pretlak a nátlak informácií, s ktorými sa stretávame, je formou používanou na potlačanie individuálneho myšlienkového rastu. Oslobodenie sa z cieleného vonkajšieho informačného a myšlienkového zajatia, ktoré je na nás vyvíjané je dôležité pre nájdenie individuálnej myšlienkovovej a vnútornej slobody. Zónu expandujúceho konzumného myšlienkového pohodlia môžeme predsa stále nahradiť hľadaním a nájdením našich individuálnych alternatívnych možností a rozhodnúť sa pre jednu z nich.

Povrchnosť informačného prijímania má aj inú alternatívu. Bohatosť mysle, ktorá spočíva v hĺbke individuálneho premýšľania.

IVAN BINDAS

Literárny klub BERNOLÁK
pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Trnave
v spolupráci s Mestom Trnava,
Trnavským samosprávnym krajom,
Knížnicou Juraja Fándlyho v Trnave,
Bernolákovou spoločnosťou v Bratislave
a redakciou dvojtyždenníka KULTÚRA

v y h l a s u j ú

XXII. ročník celoslovenskej literárnej súťaže o Cenu Slovenského učeného tovarišstva 2019/2020

Základné delenie : poézia a próza

Súťažné kategórie :

I. kategória žiaci a študenti do 15 rokov

II. kategória od 16 do 30 rokov

III. kategória od 31 rokov vyššie

Podmienky súťaže :

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori so svojou
nepublikovanou tvorbou poézie a prózy. Súťaž nie je
anonymná, práce sa nevracajú. Zaslať možno 5 básní,
alebo krátke prózy v maxim. rozsahu 5 strán,
t. j. 150 riadkov. Práce je potrebné zaslať štvormo,
riadne rozdelené a zopnuté do štyroch samostatných častí.

Na vrchnom liste každej jednej časti
v pravom hornom rohu uviesť presné údaje:
meno, priezvisko, adresu, vek, kategóriu (poézia, próza).
Taktiež treba na vrchnom liste uviesť obsah:
názvy jednotlivých básní, resp. poviedok.
Každý samostatný list treba označiť
v pravom hornom rohu menom autora.

UZÁVIERKA PRÁC JE 15. MARCA 2020

Práce na obálke označte „literárna súťaž“
a zasielajte na adresu:

Miestny odbor Matice slovenskej,
Trojičné nám. 2, v DJP,
917 01 Trnava

Blížšie informácie na čísle 0905/852788

U p o z o r n e n i e :

Práce po uzávierke nebudú do súťaže prijaté.
Práce, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne náležitosti,
nebudú hodnotené. Vyhodnotenie súťaže bude uverejnené
v Slovenských národných novinách,
dvojtyždenníku KULTÚRA,
ako aj v regionálnych periodikách.
Predpokladaný dátum vyhodnotenie súťaže je máj .
Na vyhodnotenie sú pozývaní iba ocenení účastníci.

Niekoľko slov za organizátorov :

Celoslovenská súťaž

o Cenu Slovenského učeného tovarišstva
je v médiách označovaná za medzinárodnú.

Do predchádzajúcich ročníkov sa prihlásili autori
zo Slovenska, z Talianska, Španielska, Francúzska, Čiech
a z Kanady.

Výsledky súťaže z XI. a XII. ročníka boli publikované v
celoslovenskom zborníku,
ktorý vydáva Osvetový ústav Bratislava

Pravdupovediac, veľmi som sa
tešil, keď som sa dozvedel, že to, čo
arcibiskup Dominik Hrušovský prežil,
je v literárnej forme zaznamenané
a konečne uzrelo svetlo sveta. Často
sme sa s arcibiskupom na túto tému
rozprávali, ale vždy diskusia končila
tým, že raz všetko napíše a že na to
nemá čas a že i keby si ho našiel, ešte
je zavčasu, aby o mnohých udalostiach
vydal svedectvo. Navrhoval som mu, že
sa stretneme a urobíme aspoň zvukový
záznam.

František Vnuk, Jožko Rydlo i Ján
Košíar ma predbehli. Urobili to tým
najlepším spôsobom. V malebnom
prostredí kláštora otcov rehole sv. Mi-
chala v provincii Viterbo, kde kedysi
Dominik ako kňaz pôsobil, nakrútili
počas piatich dní rozprávania zo života
nášho arcibiskupa.

Môj dobrý priateľ Ing. Vlado

čoraz hlbšie a postupne sa náš vzťah
vyvinul do vzťahu nie otca a syna, ale
brata k bratovi. Dominik bol čoraz
dôvernejší a porozprával mi veci o kto-
rých možno raz, ale až po mojej smrti
a smrti protagonistov vydám také
svedectvo ako on. Pravda je vždy len
jedna a toho sa Dominik striktne držal.
Často bolí. O tom dobre vedel. Jeho ré-
torika mala zvláštnu príchuť. Vždy
akoby prednášal, ale bolo cítiť úctu
i pokoru. Keď však išlo o Ježišovu
pravdu, ktorú sa snažili prekrútiť, zm-
nil tón, nedovolil odchýliť sa od Pravdy.

Najviac, čo ma na knihe zaujalo,
bola pastorácia. Tej sa Dominik stále
držal, tú stále propagoval, tú vždycky
vyzdvihoval. Často som uvažoval
nad tým, prečo žijeme takúto dobu ?
Prečo Európa ale dá sa povedať skoro
celý svet sa odkláňa od Ježišovho
učenia. Sám Ježiš sa o tom vyjadril –

vdáchný, že mi osud doprial zažiť at-
mosféru Ústavu, poznať jeho vzácných,
skromných ľudí a na vlastnej koži
precítiť Kristovu lásku. Ako dnes,
vidím Andreja Šándora – básnika Zvo-
nického, ako nám v Luxemburgu
pri Viedni robil exercície. Čistý kabát,
ale s odratými, pozašivanými rukávmi,
vždy s úsmevom a nedočkavosťou
pomôcť. A nebol sám. Takí boli všetci.
Či to bol Zlatňanský, Botek, Vavrovič,
Vrablec alebo sestričky, ktoré sa s
nevýslovnou ochotou starali o všetkých
bývajúcich vrátane pútnikov, ktorí prišli
neohlásení a tých bývalo niekedy
neuveriteľné množstvo. Sami ste iste
mnohí zažili situácie, keď sa vám
dohrnula neohlásená návšteva, vy ste sa
aj tešili i zároveň boli zúfali ako si ju
uctíte, keď nie ste na to pripravení.
A sestričky, celý ústav, to niekedy zaží-
vali týždeň čo týždeň. Uvedomí si to

Nielen životopis, i prameň múdrosti a pravdy

Úvahy nad knihou Dominika Hrušovského – Roztratených zhromažďovať

Macko mi knihu obstaral a hneď počas
dovolenky na Liptove som sa zahĺbil
do riadkov. Dominik sedel pred mnou
a rozprával tou jeho nezabudnuteľnou
čistou slovenčinou. Áno, bol to on. Celý
on. Videl som ho, ako sa usmieva,
gestikuluje a jadrou spisovnou
slovenčinou presne formuluje vety.
V tom bol majster.

Často som nad tým uvažoval – kde
sa to len tak naučil ? Bodaj by sme mali
viac takých kňazov, lebo rétorika je
i pri podávaní Božieho slova veľmi
dôležitá. I v kostoloch. Rovnako ako
akustika. Na to by mali naši cirkevní ot-
covia viac myslieť. Aká je to omša, keď
pre zlú rétoriku a akustiku nerozumiem
ani každé druhé slovo ? Myslím, že
luteráni na to už pri výchove kňazov
kladú väčší dôraz, mali by sme si
od nich vziať príklad.

Po prečítanom môžem dosvedčiť,
že všetko, čo arcibiskup nahovoril a čo
je napísané, je pravda. Mnohých
udalostí som bol osobným svedkom.
Kniha mi evokovala spomienky a mno-
hé udalosti, naživo sa mi začali vynárať
z prežitého. Dominika Hrušovského
som poznal bližšie od mojej prvej
návštevy Svätého mesta v roku 1982,
ale prvý raz sme sa stretli vo Wald-
kraiburgu počas prvého svetového fes-
tivalu slovenskej mládeže v roku 1980,

Rím mi doslova učaroval. Mal som
vynikajúceho sprievodcu pátra Číka,
s ktorým sme ako prvý chrám navštívili
baziliku svätého Petra. Boli sme v ňom
celé predpoludnie. Páter Čík ma spre-
vádzal od sochy ku soche, od obrazu
k obrazu a všetko podrobne
vysvetľoval. V priebehu niekoľkých dní
sme navštívili všetkých päť veľkých
bazilik a od kolosea až po katakomby
všetky dôležité pamätné miesta. Boli
sme ubytovaní v Ústave sv. Cyrila
a Metoda, kde som sa postupne zoz-
namoval so všetkými jeho stálymi
obyvateľmi. Ako čerstvý konvertita
som lačnými dúškami nasával nielen at-
mosféru, ktorou dýchal ústav, ale kri-
ticky som si všimol všetky detaily
života kňazov a sestričiek. Ako hovorí
Tomáš Kempenský – Aké sladké a prí-
jemné je vidieť horlivých a nábožných
bratov, spojených putom šľachetnosti
a poriadku! Myslím si, že som dostal tú
najlepšiu výchovu, ktorú som si ani
nezaslúžil. Dominika, vtedy ešte nebol
biskupom, som začal rokmi poznávať

Keď sa vrátim, nájdem ešte vieru
na zemi? Nie je chyba v blahobyte,
do ktorého sme sa dostali. Chyba je
v nás. Chyba je v pastieroch. Ovce
nikdy samy nebudú vyhľadávať
pastiera. Pastier musí za ovcami. Musí
k nim. Musí za nimi niekedy i vtedy,
keď to ovce nechcú, lebo to ešte
nechápú. Ale pastieri to nepochopili.
Možno preto, že je to také ťažké. Sám
Dominik na to niekoľkokrát upo-
zorňuje. Pastorácia je veľmi ťažké po-
volanie. Kto to nezažil, nepochopí.

Biskup Dominik Hrušovský sa vra-
cia na Slovensko. Medzi svojich prišiel,
vlastní ho neprijali. Bolo to bolestné
konštatovanie i pre mňa. Prišiel domov
Slovák, ktorý doštudoval v zahraničí,
neodcudzil sa, dlhé roky pomáhal
Slovákovi nielen v zahraničí, ale i do-
ma. Na domov nezanevrel, miloval
Slovensko, veril, že raz sa zlé pomínie
a Slovák bude môcť slobodne vyznávať
vieru v Krista. To nie sú len moje ne-
reálne, ničím nepodložené úvahy.
Biskup Hrušovský skutočne cieľ-a-ve-
dome pripravoval bohoslovcov na to, že
raz sa vrátia na Slovensko a už pri-
pravení budú vzdelať budúce
kňazov na slovenskej bohosloveckej
fakulte. Viem konkrétne o dvoch. Janko
Geta mal byť odborníkom v dogmatike
a Jankovi Majerčíkovi pripadol starý
zákon a hebrejčina.

Bolestné privítanie. Na Slovensko
sa vracia nový Metod. Skromný, pokor-
ný, vzdelaný s bohatými skúsenosťami.
Radí, poučuje. Kristov kňaz musí zostať
skromný. Neprivatizujte bývalé ma-
jetky ! Narobíte si zlú krv. Načo vám to
bude. Venujte sa radšej pastorácii. Nie!
Boli a zostali hluchí. Nevedel som
pochopiť a dodnes neviem, ako môže
byť ľahostajný kresťan, keď ide o jeho
blížneho. Ale že sa s tým stretnem
i u kňazov, dokonca biskupov na
Slovensku, to mi pomaly vyrážalo
dych. Generácie ktoré prídu po nás
budú iné. Neverte, že zabudnú na vaše
postoje a činy. História sa dá prekrútiť,
ale vymazať sa nedá. A ak, tak len
na tejto zemi. Raz budeme všetci stáť
pred Všemohúcim. Už teraz vidím vaše
zraky, ako ich klopite k zemi. Pozde.
Možno, že sa niečo ešte dá opraviť.
Mea culpa. Ale na to je potrebné čisté
svedomie.

V spomienkach sa vraciam do Ús-
tavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Som

dnes aspoň jeden pútnik, ktorý vtedy
navštívil ústav? Spomínate si na sta-ros-
tlivého saleziánskeho brata Janka Gaz-
dika, s akou láskou opatroval záhradu,
ale i pomáhal pri distribúcii kníh? Alebo
na brata Novajovského, ktorý prežil
na misiách ťažkú maláriu a predstavený
mu povedal – brat môj, zapichni si túto
palicu, kde chceš, aby sme ťa
pochovali. Prežil to. Vyliečil sa a často
som ho videl sediaceho na lavičke v
záhrade Ústavu, ako sa modlí ruženec.
Povedal - Keď sa ho modlím, to je ako
keby som Panne Márii povedal ručičky
bozkávam.

„Líšky majú skryšy a vzdušné
vtáctvo hniezda, ale Syn človeka nemá
kde by hlavu sklonil.“ / Lk 9, 58 /

V myšlienkach zabíham k Do-
minikovi po návrate z Bieloruska a po-
tom z Talianska opäť na Slovensko.
Bude sám, povedal mu vtedy, keď
dostal biskupskú berlu biskup z Gary
Andrej Grutka. Predpoveď múdreho
biskupa sa mnohokrát splnila. I teraz.
Nepochopenie, chlad odcudzenie
i u tých najbližších a tu náhle zasahuje
prozreteľnosť? Ako dnes vidím, ako
sedím v Bratislave vo veľkej posluchárni,
kde skončila krátka oslava ju-
bilujúceho trnavského arcibiskupa
s Jožkom Kutarňom, ktorého som poz-
nal ako laboranta v nemocnici a ktorého
som o niekoľko rokov stretol v Ústave
sv. Cyrila a Metoda už s golierikom
a vrel som mu – Jožko, ale už vtedy
som cítil, že ty nie si len laborant a ba-
vili sme sa o našom prorokovi MUDr.
Pavlovi Straussovi. Vravím mu – bolo
by dobré, keby aj tí mladí bohoslovci,
čo tu pred chvíľou sedeli vedeli viac
o tomto našom veľikánovi. Počkaj,
vrať mi, zoznámim ťa s niekým, kto ti
pomôže. Pristúpil k Viliamovi Ju-
dákovi, vtedy ešte nebol biskupom,
a vraví – Toto je môj najlepší žiak. Áno,
tento najlepší žiak prichýlil už
staručkého arcibiskupa Dominika
Hrušovského a postaral sa, aby dôstojne
dožil posledné roky na tejto zemi. Je-
diný z toľkých oltárnych spolubratov.

Chýba nám svornosť, často opako-
val Dominik. Svornosť, pokora, rozhlá-
denosť a u mnohých vzdelanie.
Rozmýšľam nad tým, čo je to svedomie.
Ako a kedy sa svedomie ozýva. Ozve sa
mnohým po prečítaní tejto knihy?

MARTIN JANČUŠKA

V noci 25. januára 1938 zjavila sa na severnej časti oblohy obrovská pulzujúca žiara, viditeľná pre celú Európu. Úkaz trval od 19. hod. do jednej hod. po polnoci. Nastalo prerušenie rádiových spojení v celej Európe. Vyvolalo to všeobecné vzrušenie obyvateľov, úžas, strach z neznámeho nebezpečia.

Plamene a krv. Symboly revolúcie a vojny. Úsudok odborníkov bol, že tento jav bol niečo viac ako obyčajná polárna žiara. Vznikol bez predchádzajúcej aktivity slnečných škvrn a mal dvojnásobný rozsah.

Niektorí starší ľudia bedákali – Pane Bože, bude vojna! Predpovedala ju už Panna Mária pred dvadsiatimi rokmi v Portugalsku. Povedala, že táto vojna sa čoskoro skončí. Ale ak sa ľudstvo nepolepší, príde ďalšia vojna ešte horšia. Už je to tu!

Český spisovateľ Rudolf Ströbinger vo svojom diele „Stopa vedie k Renému“, (nemecko-český špión, agent A-54) zaznamenal o ďalšom vývoji situácie v Európe toto: V sobotu 10. marca 1938 nemecká armáda prekročila hranice Rakúska. Anšlus. Hitler obsadil Rakúsko. Mnohí Viedenčania ho nadšene vítali. Bolo jasné, teraz je na rade ČSR. Podľa Hitlerových zámerov tejto akcii malo zahrať významnú úlohu beckovské Poľsko. (Jozef Beck, minister zahraničia Poľska, sa predtým usiloval dohodnúť s Hitlerom útok proti Sovietskemu zväzu a ČSR.) Diktátor Maďarska, regent Mikuláš Horthy, sa v tých dňoch dohodol s niektorými členmi poľskej vlády na rozdelení Slovenska. Sever Poľsku, juh Maďarsku... V kritickom čase Poľsko bude stáť proti ČSR (z dialkopolisu spravodajskej pobočky v Drážďanoch vrchnému veliteľstvu nemeckej brannej moci Abwehr – Berlín, 15. 3. 1938.) ... O rok neskôr, v marci 1939 bolo Česko-Slovensko likvidované. Na Slovensku Slovenský snem sa uzniesol a vyhlásil samostatný Slovenský štát. (57 prítomných, 6 neprítomných – najmä pre časovú tieseň pricestovania do Bratislavy z odľahlých častí Slovenska.) Už bývalý česko-slovenský prezident JUDr. Emil Hácha podpísal 15. marca – deň po vzniku Slovenského štátu – v Berlíne začlenenie Čiech a Moravy ako tzv. Protektorátu k Nemeckej ríši. ČSR zanikla politickým tlakom, ale oba národy vyhli sa vojenskej katastrofe a tragickým následkom. Proti presile múdrejší ustúpili. Zvíťazilo úsilie zachovať si svoj duchovný život pre budúcnosť. To bola jediná cesta na záchranu slovenského národa. Naš samostatný Slovenský štát uznali predstavitelia 27 štátov, vrátane našich susedov Maďarska a Poľska, všetky najsilnejšie štáty Európy – Francúzsko, Anglicko, Nemecko, ZSSR, Taliansko, Španielsko atď. Aj Švajčiarsko. Prežili sme hrôzy druhej svetovej vojny s ranami, ale všetky ostatné štáty Európy a najmä slovanské utrpeli viac. (Poľsko, Juhoslávia, Sovietsky zväz.) Zásluhy o našu relatívne lepšiu situáciu mali naši vedúci politickí činitelia. Obetaví vlastenci a kresťania, prezident, členovia vlády a snemu i mnohí statoční pracovníci v hospodárstve a kultúre i náboženskej oblasti

našho malého štátu. Okrádaného tými mocnejšími. Nádej prameniača z viery vo večného vševládneho Božieho Tvorcu nám pomáhala žiť. Žili sme skromne, ale pomáhali sme si navzájom. V Jednote bola naša sila. Žiaľ, že niektorí z nás naleteli na plány nezodpovedných provokatérov. Nebyť toho, mohol náš národ i bratský český prežiť roky vojny s menšími ranami. Kiežby sa neopakoval smutný výjav, že hrdinov hodíme do hrobu, a slávu i odmenu tým chytřejším, ktorí sa zavčas schovali a prežili. Je známy fakt: v SNP zahynuli tisíce našich vojakov i civilov. Ale

JÚLIUS HOMOLA

Druhá svetová vojna - polárna žiara ako desivá predzvest'

Na margo niektorých skresľovaných udalostí

organizátori a vedúci povstania prežili takmer všetci. Nezávidíme, ale kde sa stratilo svedomie a zodpovednosť? To je pre nás historické poučenie a výstraha. Ak je problém horký, začnú výhovorky.

Výstáva napr. otázka: Prečo SNP vojensky zlyhalo? „Hrdinskí“, revoluční povstaľci po druhej svetovej vojne riešili problém nahnaním svojich rodných bratov za mreže a pod šibenice. To bolo ich poďakovanie za benevolenciu Slovenského štátu. Aj Jozef V. Stalin sa vyhovoril na pakt s Hitlerom. Urobil to marxisticko-dialekticky: Pakt umožní Hitlerovi rozpútať vojnu v západnej Európe. Vojna bude dlhá – ako prvá svetová vojna. Tá vyčerpá Francúzsko i Nemecko a vyústi do revolúcie v oboch štátoch s dosahom na celú západnú Európu. Potom Sovietsky zväz pomôže, aby sa komunisti dostali k moci v celej oblasti. Takto sa naplní Marxov a Leninov plán o svetovej proletárskej revolúcii. Geniálny Marx dielo začal a múdry Stalin ho dokončí. Ale virtuálny projekt sa neuskutočnil. K revolúcii nedošlo. Víťazstvom nad Francúzskom sa sila Nemecka zdvojnásobila. Estivý nacizmus vrhol sa cez otvorené Poľsko na ľstivý marxizmus. Plán: za dva mesiace zmocniť sa hospodárskych bohatstiev najväčšieho štátu sveta. Legenda sa nesplnila. Hitler sa zmýlil. Všetci traja geniálni zločinci, vrahovia svojich i európskych národov, suroví, primitívni bojovníci proti Bohu a náboženstvu Marx, Hitler, Stalin sa zmýlili!

Historici milujú fakty, ale ľudia ľubia legendy.

Sto rokov pred svojimi žiakmi a obdivovateľmi mýlil sa a vyhováral aj doktor filozofie Karol Marx. Kritické výčitky proti sebe, prečo on, syn bohatej židovskej buržoáznej rodiny, ženie chudob-

ných proletárov do smrtonosných revolúcií, odvracal poukázaním na skutočnosť, že jeho otec i celá jeho rodina sa zriekla židovstva a on syn zavrhol všetky náboženstvá. A podľa vzoru Ľudovíta Feuerbacha – najslávnejšieho nemeckého materialistu – zavrhol aj všetkých bohov. A na rabínovu výstrahu i prekliatie odpovedal svojím spisom „Židovská otázka“ – tam medziiným napísal: Podstatou judaizmu (židovstva) je pragmatizmus a sebeckto. Takže náboženstvom žida je kšeft a bohom sú mu peniaze. Týmto svojím vulgárnym vyhlásením sa Karol

Marx prejavil ako úkladný odpadlík. Bezcitné zdá sa byť všeobecné odsúdenie, ktoré prejavil Dr. Pavol Tigrid – bývalý minister kultúry ČR oproti Čechom. Nemožno súhlasiť s jeho odsúdením celého národa, keď v jeho spise „Kapesní průvodce ...“ (Praha 1990) na str. 97 čítame: „Čo Čech, to buď lokaj, alebo hulvát. Podobný typ ľudského tvora, umiesneného z nízkoosti a hrubosti, potuchliny, zbabelosti, i krutej a nenávisťnej mravnej surovosti, česká zem ho splodila v podobe diabolského takmer dokonalej.“ Kritiku týchto svojich tvrdých viet odvracal obhajobou, že jeho postoj je obsahom polstoročnej skúsenosti – zážitkov tu doma i dlhoročnej emigrácie. V Paríži vydával časopis – protikomunistické SVĚDECTVÍ. Vo svojom spise odvoláva sa (s. 43) na českého historika Václava Černého (1894 - 1962), že v diele „Pláč koruny české“ napísal: „Nezabudni, že si vo vlasti hašterivcov, v rodnej kolíske závisť.“ Ďalej cituje (str. 147) českého historika Vojtecha Mastného, ktorý v knihe „Česi pod nacizmom“ napísal: „Kolaborácia podstatnej časti obyvateľstva Protektorátu išla omnoho ďalej, ako bolo nutné a čestné. To vážne poškodilo národnú sebaúctu.“ Na str. 200 Pavol Tigrid pripomína: „Praha nebola nikým oslobodená. Večer 8. mája už boli Nemci preč Rusi prišli 9. mája. A tak sme dňa 10. mája 1945 mali v Prahe vládu, ktorá bola v podstate ovládaná KSČ. A začali tzv. ľudové súdy.“ Strana 210: „Za necelý rok po 9. máji 1945 bolo krivo obžalovaných 240 tisíc občanov. Str. 217: Dejiny KSČ, Praha 1961 – bilancia retribúcie: 713 trest smrti, 741 doživotie, 19 888 väzenie celkom na 206 tisíc rokov. Str. 231: KSČ systematicky okliešťovala práva

slovenských autonómnych orgánov, zakotvené v Košickom vládom programe. „Masaryk na prelome storočia prišiel s myšlienkou, že „český národ nemá dosť charakteru“ (s. 259). Masaryk podpísal v Pittsburgu dňa 31. mája 1918 dohodu. Sám navrhol text: Česi a Slováci v samostatnej republike, v ktorej bude Slovensko mať vlastnú administratívu a snem. Toto prvá Republika Slovákom nedala (s. 265). V prvej Republike Slováci nedostali, čo im v Pittsburgu bolo sľúbené, Česi sa votreli na Slovensko. (s. 277) Jazykový zákon z februára 1920 vyhlásil

československý jazyk za úradný na všetky oblasti. Na str. 292: Masaryk v knihe „Česká otázka“ napísal: „Mnohí nedokážu byť ľvami, stavajú sa líškami. V tom sú dôvod českej bezcharakternosti.“ Fr. X. Šalda, český spisovateľ, vedec (1867 - 1937), známa česká osobnosť smutne ohodnotil: „Zrádzať seba a iných je typicky české.“ Na str. 295: Roky 1969 – 1989 sú asi obdobím najväčšej stagnácie, nehybnosti Čechov v poslednom storočí. A tiež: „Poľiaci majú svoju národnú hrdosť, svoju vier, svojho pápeža. Teda aj svoju budúcnosť.“ (s. 304).

Ako my, Slováci, hodnotíme sami seba? Našu prítomnosť i budúcnosť?

Vrávi sa tak medzi nami, že sme národ malý, ale naša závisť, že je veľká. Vraj ten známy verš Janka Jesenského o dvoch susedoch a troch kozách akoby sa týkal mnohých z nás. Poučene treba brať s humorom. A uznaním. Sme malý národ a mladý štát. Vo vlastnom záujme máme svorne ťahať všetci za jeden koniec povrazu. Nesvornosť je naša slabošská choroba. Tisíc rokov sme nemali svoj štát, nesvornosť sa stala našou dedičnou chorobou. Mocnejšie národy rozhodovali o našom osude.

Český publicista Josef Kalvoda vo svojom diele „Role Československa v sovětské strategii“ (Kladno, 1999) na str. 104 napísal: „Slováci mali v marci 1939 na výber buď vyhlásiť zvrchovanosť, alebo prijať nadvládu Maďarov. Dr. Jozef Tiso, ktorý bol povolaný do Berlína, zvolil menšie zlo. Slováci si nepriali návrat k bývalej ČSR. Ideu slovenskej štátnosti si Slováci obľúbili. Prvýkrát v novodobých dejinách mali vlastný štát, aj keď ich zahraničnú politiku určoval Berlín.“

Českí národní socialisti v 1946 vo svojom Memorande s cieľom, ako nakriaknuť Slovákov – ľudákov do československého vreca – medziiným napísali: Slováci sú viac-menej všetci podkupní. Len je treba vhodná ponuka. Takže takto nás podaktorí bratia Česi oceňovali. Ale Josef Kalvoda (na str. 124) napísal: „Myšlienku samostatnosti slovenskej národnej identity podporoval aj Osuský i Hodža, dokonca aj českí komunisti.“ Naproti tomu Dr. Beneš zásadne neuznával slovenský národ. A jeho práva. Vedúci kancelárie prezidenta Smutný si

vo svojom zápisníku zaznamenal priebeh rokovaní v decembri 1943 v Moskve. Beneš žiadal, aby Sovieti tlačili na čsl. vládu, aby Slovákov prísne potrestala za účasť na protisovietskej vojne. Molotov ale namietať: „Nemôžeme Slovákov len-tak hádzať do jedného vreca s Nemcami a Maďarmi.“ – Beneš odmietal: „Slováci pracovali pre Nemcov a musia byť za to potrestaní.“ Požiadala na to Sovietov o pomoc. (Tu len malá poznámka: Bratia Česi pracovali pre Nemcov viac. A mnohí dobrovoľne, v zbrojárskych závodoch za vyššie platy a zvýhodnené stravné lístky. V Protektoráte bol na potraviny lístkový systém.)

Na záver článku ešte jedna legenda a jeden fakt. Legenda: Sovietska armáda oslobodila Prahu 9. mája 1945. Fakt: Generál Andrej Vlasov bol veliteľom dobrovoľníckej tzv. Ruskej oslobodzovacej armády (ROA) zloženej zo zajatcov pochádzajúcich z radov sovietskej armády. Spolupracoval s Nemcami. Teda „zradca“. V máji 1945 boli jeho dve divízie blízko Prahy. J. Kalvoda na str. 221 svojho diela píše: „Generál Vlasov reagoval na zúfalé volanie o pomoc Českej nár. rady (bojovali s Nemcami o budovu čes. rozhlasu) dňa 7. mája 1945 vytlačil so svojimi divíziami Nemcov z Prahy. Nemecký veliteľ podpísal s vedením Českej národnej rady prímerie.“ Bol to jediný separátny mier s Nemcami v II. svetovej vojne.

Keď 9. mája sov. tanky prišli do Prahy, už boli Nemci preč. České noviny dňa 8. mája pozdravovali Vlasovu armádu ako osloboditeľku Prahy od Nemcov. Celá udalosť sa utajila a nesmelo sa o nej hovoriť. Tak vznikla legenda o sovietskom oslobodení Prahy.

Sú ľudia ako dejiny. Július Homola (nar. 1930 v Lehôtke pod Brehmi) je jeden z nich. Vo svojej osobnosti nesie dejiny slovenského človeka v niekoľkých etapách – svet roduverného čistého chlapca, ktorý túžil v poviedkach a básňach popisovať krivdy okolitého sveta; študenta gymnázia, ktorého zatkli pre roznášanie časopisu Nástup roku 1947; svet mladého redaktora denníka Smena a úspešného autora, ktorý sa napokon vzdá verejného publikovania pre zamlčivanie nepravosti komunistického režimu; svet výskumníka a neskôr degradovaného robotníka hutníckych závodov, ktorý sa snaží písať komunistickým i cirkevným predstaviteľom listy, aby zabránili potlačovaniu kresťanstva v ČSR; muža, ktorý prešiel vypočúvaniami a domovými prehliadkami; okresného tajomníka KDĽ, ktorý sa úprimne usiloval o kresťanskú podobu samostatného Slovenska a o kresťanskú podobu Európy. Komunistický režim vo svojej plnej ľarche vo všetkých etapách mu zabránil v sľubne sa rozvíjajúcej literárnej kariére. Jeho život je formovaný citom pre spravodlivosť, hlbokou vierou v Boha a apelom na postavenie kresťana v spoločnosti. Jeho pohľad má pod drobnohľadom osudy človeka ako Božieho dieťaťa, ľudskej bytosti, ktorej bola často učená nepravosť. To všetko sa potom prelievalo do jeho literárnej tvorby. Z nutnosti zachytiť ľudské osudy okolo seba, nespravodlivosť spáchanú na človeku, či popísať krásu, za ktorú by mal človek poďakovať Stvoriteľovi. Jeho tvorba predstavuje básnickú kroniku komunizmu, od jeho nástupu až po tretie tisícročie a socializmus v novej podobe v európskom parlamente. Človek je nositeľ morálky a tým zastáva výnimočné postavenie medzi stvorením. To vyjadruje tvorba Júliusa Homolu – súciti s človekom ako s Božím stvorením; súciti s človekom, lebo človek je povinný konať dobro, a túto svoju povinnosť a neutíchajúcu lásku k pravde si uchováva až do posledných dní. Ako to robili starozákonné postavy bytostne prestúpené vierou v Boha, keď sa už nemali komu vyžalovať z nepravosti okolitého sveta, a tak sa obracali k Bohu. Július Homola žiari ako výnimka na literárnom nebi, keďže hlavným podnetom jeho tvorby bola práve ľudská statočnosť.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Môžete nám prezradiť, z akého prostredia pochádzate? Čomu sa venovali vaši rodičia?*

JÚLIUS HOMOLA: - Pochádzam z Lehôtky pod Brehmi, malej dedinky na úpätí Štiavnických hôr, v blízkosti Hrona. Moji rodičia boli maloroľníci – otecko, bývalý vojak Prvej svetovej vojny, bol ešte pred mojím narodením na prácach v Uruguaji, odkiaľ posielal domov pesos. Doma potom obrábal asi štyri hektáre poľa. Bolo nás šiestoro súrodencov – štyri dievčatá a dvaja chlapci. Ja som bol tretí najstarší. Mój otec i starý otec boli richtármi Lehôtky pod Brehmi. Moja mamička bola polosirota, jej otec padol počas Prvej svetovej vojny pri Zborove, zomrela v posledný deň minulého storočia ako deväťdesiattriročná. Mala veľmi rada ľudové rozprávky, ktoré nám odovzdávala ďalej. Táto dychtivosť po rozprávkach ma naučila veľmi rýchlo čítať, a tak som bol v škole dávany za vzor. Ľudové rozprávky, ľudové a náboženské piesne, prosto kresťanský svetonázor vo mne budoval umelecký svet. Veď už len nedelňajšia liturgia so spevmi je najvyšším umením. Miništroval som ešte podľa starého latinského obradu: „Introibo ad altare Dei.“ „Ad Deum, qui laetificat iuventutem meam.“ Úvodné slová si pamätám dodnes. Ľudové piesne ma veľmi uchvacovali svojou veselosťou, i bôľnosťou. Akoby tam všetko šlo do extrémov...

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Vám osobne je bližší veselý alebo bolestný princíp?*

JÚLIUS HOMOLA: - Mám rád humor, ale len pokiaľ neublíži. Nemám rád ľudí, ktorí urážajú druhých, to som nemal rád ani u komunistov. Hovorím teda o svojom detstve v silne kresťanskom dedinskom prostredí, kde takmer všetci ľudia chodili do kostola a väčšina ľudí volila Andreja Hlinku.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Vy si teda ešte pamätáte Slovensko 30. rokov 20. storočia...*

JÚLIUS HOMOLA: - Pamätám si koniec tridsiatych rokov, teda napríklad aj taliansko-etiópsky vojenský konflikt. Keď som o tom čítal správy v novinách, trpel som. Zraňovalo ma ľudské nešťastie. Pamätám si teda

Hlinkovu popularitu, ani nebolo treba hovoriť, že je to otec národa – úcta k nemu bola prosto uložená v nás.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Ďalej ste teda pokračovali v štúdiu na gymnáziu v Kremnici.*

JÚLIUS HOMOLA: - Áno, v prvý rok som tam dochádzal, neskôr som tam býval v podnájme až do roku 1947, keď došlo k veľkému zlomu – poprave prezidenta Tisa. Občiansky som sa angažoval už roku 1946, keď som pomáhal pri voľbách s konečným víťazstvom Demokratickej strany – jej okresným predsedom bol náš učiteľ chémie. Komunisti znevôznili zo svojej prehry, celá Kremnica bola naladená proti nim, až na výnimku niekoľkých baníkov. Väčšina komunistov ani nepoznala Komunistický manifest, veď komunizmus je úplným popretím, zničením všetkého; šílenstvom, ktoré spísal doktor

Statočnosť ako princíp literárnej tvorby

Rozhovor s Júliusom Homolom, básnikom a trpiteľom svedomia

Marx s ďalšími spolupracovníkmi. Ja som však Komunistický manifest čítal.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Rok 1947 v súvislosti s pravou prezidenta Tisa znamenal predeľ vo vašom živote.*

JÚLIUS HOMOLA: - Bol som študentom sexty, keď sme v apríli 1947 sledovali informácie a čakali, že prezident dostane milosť. Avšak jedného rána som na hornej ulici v Kremnici uvidel pani, ako plače opierajúc sa o plot. Pýtam sa, čo sa stalo. „Pána prezidenta obesili!“ Zostal som ako obarený. Vrátil som sa domov, zhodil aktovku a blúdil celý deň po lese až k vysielacu. Bol som úplne zdrvený. Doteraz nedokážem zabudnúť na šibenicu na dvore Justičného paláca v Bratislave, ktorú som videl počas vlastného väznenia.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - Ako presne znel verdikt pri vašom zatknutí, za čo vás odsúdili?

JÚLIUS HOMOLA: - Moja protestná reakcia bola chápaná ako absencia. Mój vtedajší spolužiak Tibor Böhm ma navádzal, aby som zašiel k lekárovi, nech mi napíše náhradné ospravedlnenie, napríklad kvôli problémom so zrakom. Zo vzdoru som však nešiel. Aj po chodbách sme s ostatnými študentmi opakovali: „To bola vražda!“, „Vražda! Vražda...“ Dostal som teda trojku z chovania, čo znamenalo podmienkové vylúčenie zo školy. Takto nás bolo potrestaných viacerých. Bol som z toho zdrvený, akoby sa mi prepadol svet, podobne ako v situácii, keď mi zomrela manželka. Nastúpil som potom na gymnázium do Banskej Štiavnice, s ktorého riaditeľom sme boli v príbuzenskom vzťahu. V Nových Zámkoch začali v tom roku vydávať študenti občasník Nástup, v ktorom reagovali na aktuálne dianie. Pomáhal som im tento občasník roznášať, keď ma v Banskej Štiavnici 16. septembra 1947 zatkli.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Ako prebiehal moment vášho zatknutia? Ani vtedy vám neprezradili, prečo si po vás vlastne prišli?*

JÚLIUS HOMOLA: - Pamätám si, že to bolo v pondelok. Dôvod mi hneď nepovedali. V nedeľu mi totiž spolužiak na štiavnickej púti oznámil: „Počuj, Julo, náš sused je žandár. Od štvrtku zatýkajú študentov strednej lesníckej školy. Zatkli ich už asi desiatich, nevieme prečo... Hľadajú aj nejakého Homolu.“ Nevedeli sme však, či to nie je omyl, lebo aj medzi študentami lesníctva bol jeden Karol Homola. Bral som to teda ležérne, lebo som vedel, že si po mňa prídu. A tak teda zaklopali v priebehu druhej vyučovacej hodiny na dvere mojej gymnaziálnej triedy a vypýtali si ma von. Boli to vojaci a jeden esenbák v uniforme, ktorý sa za nich skrýval. Prikázali mi vziať si aktovku – myslel som si, že sa to o pár dní vyjasní. Spolu s iným chlapcom z lesníckej školy nás viedli cez centrum Banskej Štiavnice na žandársku stanicu, mesto bolo vtedy plné študentov vracajúcich sa z prázdnin. V Banskej Štiavnici bol prítomný kapitán z Bratislavy, samotní žandári teda slepo poslúchali jeho príkazy. Došikovali aj jedného muža z civilu, asi štyridsaťročného mäsiara, domnieval sa, že ho zatkli kvôli aktivitám študentov zo svojho podnájmu. Policajný kapitán sa ma pýtal na študentov lesníckej školy, avšak ja som ich nepoznal. Odviezli

nás do Bratislavy na „februárku“ – sídlo Štátnej bezpečnosti na vtedajšej Februárovej ulici. Cely boli už zaplnené... Vyvolávali nás tri dni na vyšetrovania a konfrontovali nás s kremnickými študentmi, nemali sme však o sebe navzájom správy.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Vy ste teda časopis Nástup iba roznášali, alebo ste tam aj prispievali?*

JÚLIUS HOMOLA: - Napísal som tam aj jeden verš – báseň Nad hrobom prezidenta. Išlo teda o proces proti študentom a ďalším osobám zainteresovaným okolo časopisu Nástup.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - Ako prebiehalo vyšetrovanie?

JÚLIUS HOMOLA: - Hovorili mi – „Priznajte sa, aj tak vieme o vás všetko!“ Do vyšetrovacej miestnosti

si sadol akýsi svalnatý chlapík a dal mi dve facky. Ja som sa stále vykrúcal, že neviem, o čo ide. Pomyslel som si však, že ak ma začne mlátiť, bude zle, veď tí ľudia vedia akiste všetko... Tak som súhlasil, že poviem, čo viem – primäl ma k tomu aj kamarát po výsluchoch celý červený v tvári: „Julo, povedz všetko... Oni vedia všetko...“ A tak som povedal, že som časopis rozdával takmer slobodne v triede. Veď v časopise neboli nijaké protikomunistické formulácie. Oni sa ma pýtali: „Viete, čo to znamená 'ile-gálne'?“ Reku – „Viem, veď mal by som vedieť, čo je 'lex, legis'...“ Teda obvinili ma z ilegálnej činnosti a dodali, že mám šťastie, že som ešte nemal osemnásť rokov. Vyšetroval ma mladý „fagan“ azda o päť rokov straší odo mňa.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Kam vás odviezli potom?*

JÚLIUS HOMOLA: - Do väznice Krajského súdu v Bratislave. Bol som v dvojmiestnej pomerne modernej cele 384 na treťom poschodí pod strechou, kde bolo počuť hrkúťanie holubov. Asi po dvoch týždňoch ku mne umiestnili pána Jozefa Pilinského, takmer štyridsaťročného muža, veliteľa požiarneho zboru Bratislavy. Skupina ľudí sa vtedy stretávala s presvedčením, že nastane prevrat – príde americká armáda. Medzi ľuďmi pôsobili provokatéri, ktorí sa snažili vyprovokovať ľudí k protištátnej činnosti. Napokon ho odsúdili na päť rokov za to, že požičiaval svoju záhradnú chatu ľuďom vyvíjajúcim nelegálnu činnosť. Na konci ma ešte umiestnili do cely s mladými mužmi, ktorí sa dopustili menších priestupkov.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Tam ste videli aj šibenicu, na ktorej popravili Dr. Jozefa Tisa...*

JÚLIUS HOMOLA: - Budova Justičného paláca má hviezdovitý tvar s ramenami – pri prechode z jedného dvora do druhého bolo vidno pri asi šesťmetrovej stene nízke pódium s akousi kovovou latou, kde sa konala poprava prezidenta. Nemôžem na to zabudnúť. To ma určilo na celý život. Keď som sa dozvedel o jeho poprave, myslel som, že je to koniec – koniec slovenského národa. Úplné popretie toho, že sme niečo znamenali.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Vo svojej vlastnej tvorbe máte báseň o Vianociach vo väzení s Andrejom Žarnovom...*

JÚLIUS HOMOLA: - Áno, bolo to 24. decembra 1947, keď kvôli nadchádzajúcim sviatkom zostalo v službe menej strážnikov. Večer nám teda roznášali vypomáhajúci straši väzni. To bola celkom bežná prax, niektorých väzňov sme už poznali, napríklad niektorí muži sa dostali do väzenia náročky na zimu, preto rozbili napríklad výklad... Strážnik išiel ako prvý, odomykal na celách výklapacie okienka smerom do chodby, cez ktoré nám podávali misku s jedlom. Jeden z väzňov pomáhal takto rozdávať väzňom v celách jablká. Keď som sa pozrel z okienka, vidím – veď to je Andrej Žarnov! On zároveň vypomáhal ako väzenský lekár. Povráva sa, že keď videl z okna popravu prezidenta Tisa, kričal: „Zločinci! Vrahovia!“, začo ho odsunuli do samoty. Keď som teda uvidel básnikovu tvár, spustil som: „Ó zem ty krásna, sladká moja mať, ruky si spínam, v srdce si ťa skrývam – a keď ťa zrána žhavé slnce zláti, k

tatranským obrom uprene sa dívam,...“ On zastal a usmial sa. A odrazu aj z ostatných okienok sa začala ozývať recitácia jeho básní... O tom som teda napísal báseň Vianoce s Andrejom Žarnovom.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Aké okamihy z väzenia vám ešte zostali v pamäti?*

JÚLIUS HOMOLA: - Vo väzení sme mali aj svoju morzeovku, dorozumievali sme sa cez steny podľa rôzneho typu klepnutia prstom. Nadránom sme počúvali krik ľudí vedených na popravu. Veril som však, že sa nedorozumenie skoro vysvetlí, že bude súd a všetko sa dá na správnu mieru. Napokon som však zostal vo väzení 11 mesiacov, do augusta 1948. Bol vypracovaný obžalovací spis, ale nedostal som ho ani do ruky. S rodičmi som pomohol písomne komunikovať až asi po troch mesiacoch.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Ako sa odvíjal váš život po prepustení?*

JÚLIUS HOMOLA: - Keď som sa vrátil domov, moji rodičia boli práve na pobožnosti na Starých Horách. Išiel som opäť do svojho gymnázia, kde mi pán riaditeľ odporúčal napísať na poverenie školstva žiadosť o možnosť pokračovania v štúdiu. V Učiteľských novinách totiž ešte v januári toho roka uverejnili oznam, že mňa a moju mladšiu sestru Helenku, ktorej som dával noviny Nástup, vylúčili zo všetkých škôl v republike. Dostal som však negatívnu odpoveď, na ktorej figurovalo, myslím, práve meno L. Novomeského.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *V dobe po prepustení z väzenia ste však stále boli literárne činný, zúčastnili ste sa dokonca vyhodnotenia celoštátnej súťaže v Prahe...*

JÚLIUS HOMOLA: - Bola to súťaž „Pracujúci do literatúry“ organizovaná Ministerstvom informácií na čele s Václavom Kopeckým. Je zaujímavé, že v tej súťaži nik nevedel o mojej politickej minulosti, keďže porotu moja práca zaujala. Poslal som tam prácu z obdobia zakladania družstiev, povzbudil ma k nej tajne vysvätený saleziánsky kňaz Ján Augustín Beňo. Moja poviedka z dedinského prostredia mala názov „Prerod strýka Beniaka“, týkala sa prechodu k poľnohospodárskym družstvám. Hlavný hrdina, starý pán Beniak, bol proti organizácii družstiev, ale za jeho jedinou dcérou chodil mladý muž agitujúci práve za združstevňovanie. Až keď sa im narodilo dieťa, obmäkčilo to jeho srdce – veď predsa nie je možné stavať sa na odpor mladým ľuďom, novej generácii, ktorá nastúpi, keď on pomine... Vykresľoval som tam charakter človeka priviazaného k pôde. Mnoho autorov vo svojich prácach priam poklonkovalo Gottwaldovi, ako som neskôr čítal vo vydanom zborníku. Dostal som pozvanie na slávnostné vyhodnotenie do Prahy v januári 1950, starší kamarát mi požičal svoj zachovalý oblek. Do súťaže sa prihlásilo asi 150 súťažiacich, na vyhodnotenie pozvali tridsiatich, z toho troch Slovákov, medzi nimi aj spisovateľa Milana Ferka. Pomer jeden k desiatim – to zodpovedá pomeru aj pri ďalšom fungovaní Československej republiky... Slávnostné posedenie s vybranými autormi sa konalo na zámku v Panenských Břežanoch za prítomnosti straníckych predstaviteľov, ale aj spisovateľiek ako Marie Pujmanová či Marie Majerová.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Okrem toho ste sa však umiestnili aj v literárnej súťaži, kde prvé miesto vyhral Vojtech Mihálik...*

JÚLIUS HOMOLA: - Áno, to bolo ešte v roku 1946 v časopise Plameň. Poslal som tam báseň na rozlúčku s dievčaťom. Skončil som na treťom mieste – vyhral Vojtech Mihálik a za mnou sa umiestnil... už neviem, či V. Turčány alebo M. Válek.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Podarilo sa vám nájsť si po prepustení z väzenia zamestnanie?*

JÚLIUS HOMOLA: - Nastúpil som na stavbu suchého komína pre vyhniansky pivovar, kde v tej dobe pracovalo viacero robotníkov z Lehôtky pod Brehmi. Neskôr ma prijali ako redaktora do denníka Smena. Keď som však videl, aké hrôzy sa dejú navôkol, ako dochádza k prenasledovaniu Cirkvi a noviny o tom

Július Homola

TEODOR KRIŽKA**Modlitba za básnikov**

Požehnaj, Pane, slovenskému ľudu
básnikov, nezanevri na neho.
Pokým ho pozveš na súd, nech ho budú
pred tebou hájiť spevy Hollého.

Ak je to málo, také sa tiež stáva,
že z nádhery je zrazu pahreba,
zarátaj k dobru spevy Hviezdoslava,
do ostatku sa rozdal za teba.

A tam, kde tvoj ľud s pokorou si kľaká,
za odpustenie hriechov modlí sa,
spomeň si, Pane, ešte na Beniaka,
nezameniteľného igrica.

A nezabudni ani na Olivu,
veď v túžbe po nebi bol príkladný,
na Strmeňa, čo zomrel bez obdivu,
i na Silana prihliadni.

Na všetkých, ktorých ľúty dážd' a slota
nezlomili, tie časy krutých zím,
na Julka Homolu a Jožka Tótha,
a naostatok mňa tiež prirad' k nim.

A dopraj silu ducha mladým,
nech neženú sa za módou,
čo vzápätí sa mení na dym
faleš a zmätku národov.

Blíži sa opäť chlad a tma je hustá,
vstúp do nás ako do ikon.
Bez básnikov má národ nemé ústa.
Nuž žehnaj, Pane, básnikom.

mlčia... Začalo ma to sužovať. Moja prvá pracovná cesta viedla na otvorenie Dediny mládeže na južnom Slovensku, kam som sprevádzal Viliama Širokého spolu s ďalšími vládnyimi pracovníkmi. Cestou späť sme sa bližšie zoznámili. Vyslali ma ako novinára aj na východné Slovensko na mierové zhromaždenie do Prešova, kde lojálne k režimu vystupovali rôzni hostia, napríklad aj africký študent, či na rôznych iných akciách, napríklad na mládežníckom podujatí v Púchove, kde sa objavil i významný spisovateľ V. Mináč. V tej dobe dochádzalo k zatýkaniu rehoľníkov a kňazov, prechádzajúc cez Slovensko ma informovali o rôznych falošných obvineniach z prechovávaní zbraní... O tom však nikto nepísal, a tak som sa rozhodol, že tomuto režimu nechcem slúžiť. Vyhovoril som sa, že kvôli zdravotným problémom rodičov nebudem môcť pracovať v Bratislave. Pomer so Smenou som teda ukončil. Hovorili, že písať môžem, hoci i pod iným menom, a tak som ešte čosi publikoval. No napokon som prešiel na práce do Podpolianskych strojární, kým som roku 1951 nedostal povolávací rozkaz do PTP.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Kam vás odvelili?*

JÚLIUS HOMOLA: - Narukoval som už v apríli, nie v októbri, ako bolo zvykom, museli mi narychlo vyrábať drevený kufrík. V PTP som prežil 31 mesiacov, pôvodné dva roky mi predžili ešte o osem mesiacov. Bol som vo vojenskom výcvikovom tábore Mimoň v západných Čechách, potom ma previelili na stavbu letiska pri Plzni na ochranu plzenskej zbrojovky.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Kto boli vaši spoluväzni?*

JÚLIUS HOMOLA: - Bola to slovenská rota, teda väčšinou Slováci zo západného Slovenska. Častokrát napríklad ich rodičia ako gazdovia nechceli vstupovať do družstiev, a tak sa režim mstil na ich synoch. V oddieloch sme sa však väčšinou navzájom nepoznali, našťastie, ani o mne nevedeli, že som sedel vo väzení. Napísal som aj báseň o návrate z PTP. Pracovali sme vo dne v noci pod lampou, boli sme schopní okamžite sa obliecť a plniť rozkazy, vykladať stavebný materiál z vagónov a stavať prístavacie plochy či hangáre... Vtedy sa stavali v českých mestách letiská a v Plzni použili prvé tryskové lietadlá v republike. V septembri 1952 som bol premiestnený na stavbu letiska v Pardubiciach.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Zažili ste v tej dobe v PTP náboženské alebo politické prenasledovanie?*

JÚLIUS HOMOLA: - Do kostola sme chodiť nemohli. Museli sme najmä pracovať a absolvovať politické prednášky. Ani neviem, či sa mám „pochváliť“... Na jednej prednáške za prítomnosti študentov teologickej fakulty prednášajúci sebavedome vyhlásil: „Bůh přece není...“ Ja som vybuchol: „Ale veď predsa Boh je!“ Prednášajúci zareagoval: „Soudruhu Homolo, opravte se!“ Ja som sa však bránil: „Čo mám opravovať? Veď Boh je...“ V tej dobe som bol veľmi prudký, a tak som sa nemohol udržať. Otec ma v korešpondencii podľa svojej skúsenosti napomínal, aby som sa choval slušne. Vrável však, že keby bolo ako ja tisíc ľudí, tak by všetko dopadlo inak – šli by sme do Bratislavy a vyslobodili prezidenta.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Potom ste teda pracovali v robotníckom povolání...*

JÚLIUS HOMOLA: - Áno, pracoval som na vykládke tovarov, na moju žiadosť ma po roku prijali ako hutníka do Závodu SNP v Žiari nad Hronom. Po rokoch som čítal v novinách, že gymnázium na Gröslingovej ulici v Bratislave otvára dodatočné prijímacie konanie. Akýmsi zázrakom im neprekážal môj kadrový posudok a prijali ma na dodatočné diaľkové štúdium, aby som si mohol dokončiť maturitu.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Popritom všetkom ste sa venovali aj poézii?*

JÚLIUS HOMOLA: - Básni som v skutočnosti písal veľmi málo. Niečo som posielal do Plameňa pánovi J. Motulkovi, ale odporúčal mi publikovať pod pseudonymom „Jan Brežan“. Bohužiaľ, potom však Plameň zrušili. Poslal som niektoré verše aj E. B. Lukáčovi, ktorý sa vyjadril k mojej tvorbe a uverejnil mi asi dve básne.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Počas normalizácie ste však napísali balady zo života v komunizme, kde ste zachytili drobné ľudské osudy postihnuté režimom.*

JÚLIUS HOMOLA: - Áno, to boli verše faktu. Nie je to vrchol básnictva, ani ma neberte za veľkého básnika... Ja som sa len občas musel ozvať. Ale nemal som to kam poslať. Pri týchto básňach som čerpal z vlastného života, ako napríklad pri básni o návrate z PTP. Jej druhá časť je venovaná zmene charakterov ľudí po návrate z tábora.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Máte napríklad aj*

báseň o kňazovi a miništrantovi, keď miništrant udal ŠtB kňaza, u ktorého slúžil pri oltári.

JÚLIUS HOMOLA: - Je to skutočný príbeh z východného Slovenska, o ktorom ma informovala jedna rehoľná sestra. Alebo báseň o roľníkovi z Horných Opatoviec, ktorý nechcel vstúpiť do družstva a strana sa mu vyhrážala na jeho deťoch.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Znamená to, že ste písali iba do šuplika... Kedy teda nastal ten prerod k spoločenskej aktivite, keď ste začali vypisovať otvorené protestné listy štátnym predstaviteľom?*

JÚLIUS HOMOLA: - Na to, ako som písal vtedy básne, si nespomínam. No prelom nastal za Dubčeka. Prvý list sme zorganizovali roku 1968 spolu s inžinierom Martinickým po neúspešnej sťažnosti bratislavských intelektuálov na poverenie ministerstva školstva – zozbierali sme vyše tisíc podpisov, ktoré sme poslali predsedníctvu Slovenskej národnej rady za odvolanie povereníka ministerstva. Potom sme zorganizovali petíciu za zrušenie vládnych nariadení z roku 1949, ktorými bolo uvalené – poviem to básnický – „jarmo“ na všetky cirkvi. Zozbierali sme asi 8500 podpisov z okolia Žiaru nad Hronom až po Nítru. Každý kňaz totiž musel mať na svoju verejnú činnosť štátny súhlas. Petíciu sme poslali 5. augusta. Z ministerstva odpovedali do mesiaca. Mňa však čakali domové prehliadky a prenasledovanie ako člena nátlakovej skupiny. Považovali ma za „najväčšieho pravičiara“. Vysvetľoval som, že nepíšem nič protištátne, ibaže sa podľa zákona ozývame proti nezákonným postupom štátu. Ponoril som sa teda vďaka známemu – právnikovi do štúdia zákonov a paragrafov, na ktoré sa podľa zákonodarstva môžeme v Česko-Slovensku obrátiť. ŠtB sa nám ešte snažila naštíť, že spolupracujeme so zahraničnými cirkevnými právnikmi.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Aké to teda pre vás malo konzekvencie?*

JÚLIUS HOMOLA: - Musel som skončiť s prácou výskumníka pre hliníkársku oblasť v Závode SNP. Tajné domové prehliadky boli zabezpečené tak, že sme boli obaja v želanej dobe v práci. Manželku zamestnanú v lekárnictve poslali neplánovane na služobnú cestu do vzdialenej obce. Ja som pracoval na povrchovej úprave hliníkových výrobkov, taktiež ma náročky zorganizovaná návšteva zdržovala v práci. Keď som potom prišiel domov, na inak vždy čistom prahu dverí som si všimol šľapaje. Z písacieho stroja vytiahli pásku a zložili ho pod stôl, kde ležalo aj niekoľko kníh. Potom som si už dával pozor a nenechával som doma koncepty listov pre vládne orgány. Prenášal som ich večer v kufrí k susedom. Tá prvá výhražná prehliadka však, našťastie, zostala bez odzvy. Bytové prehliadky sa konali vždy pred voľbami alebo hneď potom, ako som šiel na banskobystrický biskupský úrad.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Čoho sa týkali vaše apelatívne listy?*

JÚLIUS HOMOLA: - Myslím, že roku 1969 vyšla kniha doktora Jiřího Grygara s kolektívom o vesmíre. Presne som citoval formuláciu zo strany dvanásť, že pred veľkým výbuchom neexistoval čas a priestor bol nekonečne malý. Nebolo možné formulovať priamo neexistenciu hmoty. Ja som však pochopil, že ide o matematické vyjadrenie, veď „nekonečne malý priestor“ znamená, že nebola hmota! Pomyslel som si – To je výborná vec! Konečne sa môžeme oprieť aj o česko-slovenských spisovateľov a vedcov! S touto závažnou teóriou vzniku vesmíru veľkým výbuchom, s teóriou zvyškového žiarenia a rozpíjania vesmíru súhlasili aj sovietski prírodovedci... A tak som pripravil pôvodne rozsiahly, a neskôr zostručený list vyšším orgánom. Išiel som za mojím známym, banskobystrickým biskupom Jozefom Ferancom so žiadosťou o podporu našej iniciatívy. Aj tieto moje návštevy však boli sledované – neskôr sme zistili, že v banskobystrickom biskupskom úrade bolo jedenásť ploštíc, museli sme sa rozprávať v iných priestoroch. Keďže však už bolo známe, že ma vyhodili z práce, varovali ma a naznačovali, že treba skôr „držať jazyk za zubami“. ŠtB mala založený spis s mojím menom, kde sú evidované naše listy, ktoré sme adresovali konfederácii biskupov, teologickej fakulte či kardinálovi F. Tomáškovi do Prahy. Chceli sme, aby napísali memorandum ÚVKŠČ a predsedníctvu vlády ČSSR, že na základe najnovších vedeckých výskumov o hmote a na základe príslušných článkov zákonov ČSR o výchove a vyučovaní v republike, bol náležité rešpektovaný aj kresťanský svetonázor. Dostali sme však odpoveď, že je to len jedna z teórií, že to by v nijakom memorande neobstálo. Takmer som sa zo sklamaní zosunul zo stoličky. Argumentoval som, že je to factum, že to uznávajú aj sovietski vedci... Cirkevní predstavitelia v Banskej Bystrici mi však

neboli ochotní pomôcť. Obrátil som sa potom aj na cirkevných predstaviteľov v Nitre. Tam sa im moje argumenty veľmi pozdávali, avšak nemali údajne dostatočný dosah na spoločnosť. Písali sme Ústavu vedeckého ateizmu v Bratislave aj priamo Gustávovi Husákovi. Mimochodom, napokon sa mi po rokoch podarilo napísať doktorovi J. Grygarovi, dostal som od neho pohľadnicu s poďakovaním.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *V jednej zo svojich básní vyjadrujete, že na následky stresov z týchto prehliadok zomrela vaša pani manželka...*

JÚLIUS HOMOLA: - Zdá sa, že to bolo tak. Po týchto prehliadkach a predvolaniach po prvom máji roku 1986 ochorela, mala krvácania a na konci roka po dvadsiatich šiestich rokoch spoločného manželstva zomrela.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Dostal sa vám váš spis z ŠtB do rúk?*

JÚLIUS HOMOLA: - Áno, počínajúc od študentských čias má môj spis asi 720 listov, predstavuje celý zväzok. V niektorých výpovediach moji známi zrejme naschvál zavádzali nepresnými informáciami vyšetrovateľov, inde zas vypovedali tak, že mi chceli priťažitiť...

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Ako ste prežili rok 1989?*

JÚLIUS HOMOLA: - Spočiatku sme perestrojku aj glasnosť brali iba za akési predstieranie. Vedeli sme, že Sovietsky zväz je pozdĺž celých hraníc obkľúčený americkými základňami, a tak sa potrebuje nejaká brániť. Naša známa nám hovorila prekvapivé správy o návšteve rodiny na Ukrajine, kde stretávali opitých sprievodcov vo vlaku, úpadok hospodárstva i celkový duchovný marazmus v spoločnosti. V obchodoch v Moskve nebolo dostať nijaký tovar, keď chceli naši známi kúpiť nejaké darčeky domov, predavačke sa lenilo čo i len vziať rebrík a načiahnúť sa po danom výrobku... Povedal som si – Je to absolútny úpadok. Je to koniec. Avšak takýto úpadok môže predsa trvať dlho... Ani miestni novobanskí komunisti už nemali o čom hovoriť na výročných hospodárskych schôdzach, a tak sa venovali ideológii – chválili kniazov spolupracujúcich s režimom v Pacem in terris, no nástojili na posilnení ateistickej výchovy. Na začiatku novembra 1989 som bol na rekolekcii v Žiari nad Hronom, kde bol prítomný aj pán biskup. Chápal som to ako príležitosť znovu apelovať na zmenu ateistického prístupu v školstve s poukázaním na sovietsku

perestrojku. Následne ma informovali, že bansko-bystrické ŠtB má o mňa záujem. No nebolo už treba, prišiel 17. november.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Ste veľkým priaznivcom samostatného Slovenska, vo svojej tvorbe ste roku 2004 vystúpili proti vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie.*

JÚLIUS HOMOLA: - Ja som bol zásadne proti. Poukazoval som na rôzne hospodárske obmedzenia tradičných produkcií jednotlivých európskych štátov. Upozorňoval som, že je to projekt v rukách socialistov. Proti vstupu do NATO som dokonca zbieral podpisy a písal som aj pánovi biskupovi.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Ako si spomínate na rok 1993?*

JÚLIUS HOMOLA: - Bol som vtedy okresným tajomníkom KDĽH a veľmi ma záležalo na založení slovenskej frakcie. Podporovali sme samostatné Slovensko.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Pri pohľade na váš život sa zdá, že ste začali ako nádejný literát s veľkou snahou o spravodlivosť vo svete, no režim váš štart*

zamedzil. Aké ste mali pôvodne predstavy o sebe? Aké ambície?

JÚLIUS HOMOLA: - Chcel som písať pôvodne poviedky, to bol môj zámer. Poézii som sa venoval menej, uverejnil som hádam len nejakú báseň o vojnových udalostiach v našom okolí. Zamýšľal som sa nad štúdiom medicíny, chvíľu som sa po návrate z väzenia z núdze zahrával s myšlienkou štúdia teológie. Ako dieťa som pomýšľal aj na vojenskú kariéru, ale prišla vojna a ja som videl, ako v lesoch strašne poranil náboj jedného nemeckého vojaka. Plakal od bolesti. Veliteľ ho udrel so slovami, že dôstojnosti nemeckého vojaka nesľušia slzy. Vtedy som si povedal, že to nie je svet pre mňa. Písal som teda verše, ale necítil som sa byť veľkým básnikom. Chcel som poviedkovo spracovať príbeh jedného známeho z Lehôtky pod Brehmi, avšak do jeho tragédie som sa vžil až tak, že som nemohol pre bolesti hlavy pokračovať. Pochopil som, že také ťažké témy nie sú pre mňa. Vo veršoch je to iné, tam môžete reagovať hneď.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Necítili ste sa za komunizmu odstavený, akoby na druhej koľaji?*

JÚLIUS HOMOLA: - Nebolo sa ani ako zapájať. Na stavbách som niečo písať mohol... Avšak videl som, aké zverstvú sa dejú v režime, že ľudia majú aj v hospodárskom sektore za pokusných králikov.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Koho z literatúry si vážite?*

JÚLIUS HOMOLA: - Veľmi na mňa zapôsobil Vojtech Mihálik, menej už však svojou ideologickou tvorbou. Hlboko na mňa zapôsobili poviedky so sedliackou tematikou od L. N. Tolstého a taktiež prózy E. Hemingwaya, napríklad Komu zvoní do hrobu. Obdivujem starých európskych majstrov výtvarného umenia. Ctím si aj moderné umenie, ale iba také, kde viem, o čo ide – inak mám zmätok v hlave.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Z vašej tvorby najviac presvitá od mladosti koncizny morálny postoj. Morálka ako cnosť. Ako by ste definovali morálku? Aký by mal byť človek?*

JÚLIUS HOMOLA: - V prvom rade statočný. Usilujúci sa o pravdu a spravodlivosť. Človek by mal robiť dobro a nikomu neubližovať – to je zásada ko-

naní, ktorá vyplýva z Božích prikázaní. Veď sme predsa deti Božie, preto sa aj zdravím: „S Pánom Bohom!“ A je mi jedno, či sa na mňa niekto s nepochopením pozrie. Kedysi som svoju vieru praktikoval skryto, ale keď teraz vidím, ako sa pretláča protináboženské presvedčenie, prečo by som nemohol svoju vieru preukázať ja.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Lutujete vo svojom živote niečo?*

JÚLIUS HOMOLA: - Lutujem mnoho vecí – niektoré by som neurobil a niektoré by som vykonal ináč. Napríklad tie listy som mal organizovať iným spôsobom... Mrzí ma, že som lepšie nerozšíril memorandum parlamentu na zmenu ústavy, že aj kresťanstvo predstavuje pokrokový svetonázor, ktorý treba akceptovať.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ: - *Je niečo, čo by ste chceli odkázať Slovensku alebo čitateľom Kultúry?*

JÚLIUS HOMOLA: - Vráťme sa k Ježišovi Kristovi. Úprimne.

JÚLIUS HOMOLA ŠTUDENTSKÁ ROZLUČKA (S BANSKOU ŠTIAVNICOU)

*Zlapali nás v škole ako vtáčika
tie sľedivé policajné šelmy.
Letáky skryli sme včas v byte školníka,
to nás teší veľmi.
Zrazu mi žandár kmáše knihu franciny
a zúri: Ty špión francúzsky!
Pardon, bránim sa,
som študent bez viny,
„my tóže učímja pa rúsky.“
Už hore ulicou nás vedú.
Strach visí nad mestom ako meč.
Tu v putách poznáš ľudskú biedu,
splasení známi bočia preč.
Len mladá láska nezná bázeň,
odvážne bozky nám hádžu naše dievčatá,
v očiach slzy, srdcia tľúť rúzne.
Zbohom, Štiavnica, slnkom objatá!
Zbohom, študentské hniezdo
šťastných snov!
Zbohom, vy naše krásne lásky!
Zbohom, hviezdy
nad botanicou záhradou!
Drancuje našu vlasť ošiaľ ťažký.
Dravci ubili náš štát aj hrdinu.
Žiaľ! zviera hrdlo ako ostrú niť.
Nie, slovenský vrúcny duch
nesmie zahynúť!*

*Bože náš, prosíme ťa, pomôž uchrániť
vernosť mocnejšiu ako strach a smrť,
keď číhajú na nás hrôzy neznáme.
Rodáci, naša krv a vlasť, zdravá buď!*

Na snímkach s Júliusom Homolom Teodor Križka a Katarína Džunková počas návštevy básnika v Topoľčiankach

Dňa 17. septembra 2019 prebehla internetom správa, že v Trenčíne zomrel Ivan Štelcer.

Vzhľadom na to, že väčšinu svojho života obetoval zápasu za samostatné Slovensko, trvale sa ocitol na listine nežiadúcich osobností. Pripomeňme teda čitateľom Kultúry túto výnimočnú osobnosť, s prácami ktorej sa na stránkach časopisu od roku 1998 neraz stretali.

Pochádza zo starej zemianskej a učiteľskej rodiny. Narodil sa 11. novembra 1923 v Predmieri. Starý otec Ivana Štelcera, Jozef, i jeho syn Gejza, boli učiteľmi. Okrem toho bol Gejza dlhoročným aktivistom opozičnej Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Takisto ich matka Alžbeta bola učiteľkou. Obaja ich synovia, Ivan aj Marián, hlboko prežívali otcovu národnú činnosť. Dostali sa tak do ostrých sporov s českými profesormi na hlohovskom gymnáziu, čím si privodili svoje vylúčenie. Stalo sa tak 14. marca 1939. Vzhľadom na nové politické pomery k naplneniu tohto kroku už nedošlo. Obdobie prvej SR prežili v Hlohovci. Obaja študovali na gymnáziu v tomto meste, po jeho zrušení maturovali v Trnave. V jeseni 1944 sa Ivan zapísal na Právnickú fakultu Slovenskej univerzity. Štúdiá však prerušili nútené zákopové práce. Aby sa telesne chatrný študent trpiaci TBC tejto záťažou vyhol, požiadal o službu v kancelárii okresného doplnovacieho veliteľstva Hlinkovej gardy v Hlohovci, kde rodina bývala.

Po obnove ČSR v apríli 1945 Mestský národný výbor a Okresný národný výbor v Hlohovci rodinu z ich učiteľského bytu deložoval a (protiprávne) skonfiškoval aj všetko bytové zariadenie a osobné veci. Načas sa stali bezdomovcami. Otec Gejzu zatkla Národná bezpečnosť a ocitol sa vo väzbe. Keď ho po takmer roku 18. apríla 1946, na zásah predsedu SNR Jozefa Lettricha, prepustili, ostal tri roky nezamestnaný (resp. nezamestnateľný).

Obnovenie ČSR prinieslo zhoršené možnosti štúdia na vysokých školách, kde bolo treba doložiť „osvedčenie o štátnej spoľahlivosti“. Keďže ho Ivan nemal, musel školu opustiť. Obaja súrodenci neskôr potvrdenie o spoľahlivosti získali. Mohli tak začať študovať na Vysokej škole obchodnej (neskôr Slovenská vysoká škola hospodárskych vied) v Bratislave. Ivan študoval s vyznamenaním, Marián s dobrým prospechom. Keďže sa však staronovému štátu ani novému režimu sa neprispôbili, politické presvedčenie o práve Slovákov na samostatnosť nezmenili, dôsledky nenechali na seba čakať. V júni 1950, po úspešnom vykonaní písomnej časti štátnej skúšky v dňoch 16.-17. júna 1950, Ivan dostal oznámenie o vylúčení zo štúdia. Dodatočne vylúčený bol aj brat Marián. Iniciátorom pohonu na bratov bol neskorší akademik Jozef Zachar a člen straníckej skupiny, neskorší známy „dubčekovský“ reformátor, Viktor Pavlenda.

Je pochopiteľné, že národne uvedomelí ľudia, akými Štelcerovci boli, videli vo vzniku SR naplnenie túžob celých generácií národných buditeľov a optimálny rámec pre národný život Slovákov. Z tohto dôvodu sa s násilným zánikom štátnej samostatnosti v roku 1945 nemohli zmierniť. Videli v tom historický regres a vyčítali aj západným mocnostiam, že Slovákov jednoducho vhodili do Československa, bez ohľadu na nimi deklarované právo malých národov na samourčenie. I keď Štelcer proti režimom po roku 1945 bojoval, bolo to výsostne mierovými prostriedkami. Nikdy nepatrili ani netúžil patriť medzi antikomunistických partizánov,

za ktorými ostávalo množstvo mŕtvych – typu českých Mašinovcov – a ktorých pamiatka sa v posledných rokoch dostala na politické výslnie.

Bývalý župný tajomník HSLS v Trenčíne Pavol Jančovič ešte vo väzbe ľudového súdu v Trenčíne v apríli 1945 založil podzemnú Organizáciu slovenských rodoľubov a vlastencov. Niekedy koncom roka 1945 sa Štelcerovci k jeho organizácii pridali. Okrem toho si založili ešte vlastnú skupinu pod názvom Slovenské oslobodzovacie hnutie. Náplňou oboch boli letákové akcie. Ich hlavnou témou boli požiadavky na oslobodenie Dr. Tisa, a vôbec politických predstaviteľov bývalej SR, taktiež protesty voči proticirkevným zásahom štátu. V čo Jančovič a Štelcer verili, vidno z „Ohlasu“ v máji 1954: verili vo „víťazstvo slobody, demokracie a obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti“. Vtedajšie bezpečnostné orgány ciele ich skupiny zhodnotili nasledovne: „skupina vypracovala v roce 1954 MEMORANDUM, určené pro kapitalistické zastupitelské úřady, v nichž žádají o vytvoření t.zv. samostatného Slovenského státu v rámci nově vytvořené Evropské unie...“ (S odstupom by sa tu dalo konštatovať, že úsilie Jančoviča a Štelcerovcov o niekoľko desaťročí predbehlo ciele slovenskej politiky.)

Úspešné boli ich pokusy o spojenie so Západom. Ešte v roku 1952 poslal Ivan Štelcer do Rádia Rím (Roma) list ukončený heslom „Hlinkov národ nezahynie“. Tým súčasne prešiel do novej fázy odboja. Podľa výpovede z roku 1955, približne od októbra 1953 do januára 1955 zasielal do slovenskej redakcie šifrované i nešifrované listy s informáciami o situácii na Slovensku. Okrem toho, spolu s Pavlom Jančovičom a jeho synom Jánom v máji 1954 skoncipovali „Memorandum“, v kto-

Zamlčaný národný bohatier Ivan Štelcer (1923 – 2019)

rom apelovali na predstaviteľov zahraničných mocností, aby uznali SNR v zahraničí za reprezentantku Slovákov, na zabezpečenie obnovy slovenskej samostatnosti a demokratického režimu. ŠtB hodnotila Jančovičovú skupinu ako jednu z najnebezpečnejších práve preto, že úspešne nadviazala kontakt so Západom.

Po odhalení ŠtB boli Pavol Jančovič 6. apríla a Ivan Štelcer 7. apríla 1955 zatknutí.

Obžaloba generálneho prokurátora na 11 osôb, „organizátorov a členov podzemnej ľudáckej záškodníckej a špiónážnej organizácie Slovenských rodoľubov a vlastencov“ má viac ako 14 strán. Okrem iného tu čítame, že letáky protištátnej skupiny marili „splnenie pokynov strany a vlády pri budovaní socializmu na Slovensku“. Priam absurdným bolo obvinenie, že „so zaviťou protiludovou ľudáckou nenávisťou požadovali od roku 1953 od zradcovskej ‘Slovenskej národnej rady’ na Západe, aby bolo prevedené vojenské napadnutie Československa“. V Memorande zas údajne, rozleptávali „morálnu a politickú jednotu Českého a slovenského ľudu“ a pod. Okrem vtedy platného trestného zákonníka či konštrukcií ŠtB, prokuratúry a súdov, nechýbalo ani ideovo-politické zdôvodnenie trestnej činnosti skupiny. „Slovenský ľud svojím slávnym Národným povstaním v auguste 1944 odmietol zradcovskú poli-

tiku ľudáckych prisluhovačov nacistmu a fašizmu a prejavil svoju vôľu žiť v spoločnom štáte s národom Českým. Konečné víťazstvo Červenej armády nad nacistickými hordami prinieslo obom našim národom oslobodenie z jarma nacistického Nemecka (...) Obvinení svojou hanebnou velezradnou, špiónážnou a protiludovou činnosťou chceli olúpiť naše národy o túto, tak ťažko vybojovanú slobodu a za cenu nového krviprelievania, za cenu novej vojny, chceli narušiť i mierové spolužitie národov.“ Podľa generálneho prokurátora tak Jančovič aj Štelcer spáchali trestný čin velezrady, vyzvedačstva, a všetci ostatní obvinení trestný čin proti mieru. Prokurátor navrhol súdne konanie viesť pred senátom Krajského súdu v Bratislave, za účasti organizovanej verejnosti v Trenčíne.

Na procese pred bratislavským krajským súdom (v tomto prípade delegovaným do Trenčína) padali drakonické tresty. Pavla Jančoviča ako aj Ivana Štelcera odsúdili na doživotie, Gejzu Štelcera na 23 rokov, Jána Jančoviča na 13 rokov, Ondreja Hrnčára na 6 rokov, Marcela Čavóju na 18 rokov, Romana Horvátha na 22 rokov, Petra Opatovského na 8 rokov, Víta Križana na 5 rokov, Pavla Fejčara na 15 rokov a Máriu Horváthovú na 10 rokov. Tresty boli určované podľa triedneho pôvodu, hoci spolupracovníci mali približne rovnaký

podiel na činnosti. (Išlo najmä o pomoc s rozširovaním protištátnych tlačív, vedomosť o ilegálnej činnosti a jej nevyzradenie.) Ďalších členov organizácie súdil už Krajský súd v Bratislave. Bol to napr. lekár MUDr. Ján Habáň, bývalý predseda ústavnoprávneho výboru Snemu Slovenskej republiky JUDr. Vojtech Hudec, Ing. Michal Rovder a ďalší.

Je známe, že ŠtB nedala pokoj ani politickým väzňom. Na Štelcera bolo vo väzení nasadených až päť tajných spolupracovníkov. V zachovaných archívnych materiáloch však niet ani náznaku o tom, že by bol k spolupráci s ŠtB prístupný.

V archíve ÚPN sa napr. nachádza pozorovací zväzok na Ivana Štelcera krycím názvom „Hrad“. Bol zavedený 11 rokov po jeho zatknutí, v čase, keď sedel v Leopoldove. Oficiálnym dôvodom zavedenia bolo, že „medzi odsúdenými slovenskej národnosti oživuje myšlienku slovenského separatizmu, t.j. vytvorenia nového Slovenského štátu.“ Eštebáci vraj zistili, že inklinuje k „slovenskej skupine separatistov“, s ktorej členmi mával „rôzne politické debaty zamerané proti socialistickému zriadeniu, pričom sa utvrdzovali vo viere blízkeho zvratu komunizmu. V boji proti komunizmu že i oni sa musia pričiniť, a to takým spôsobom, že sa musia dostať čo najrýchlejšie na slobodu a zapojiť do boja všetkých rodu-

verných Slovákov za osamostatnenie Slovenska. Za tým účelom, až sa dostane na slobodu, bude vypisovať na rôzne centrálné úrady a inštitúcie, aby pochopili, aké krivdy sa páchajú na Slovenskom národe.“

Mestský národný výbor v Trenčíne neodporučil jeho podmienené prepustenie s odôvodnením, že toto by vraj „vyvolalo pobúrenie trenčianskeho obyvateľstva“. Najmä však riaditeľstvo väznice ho neodporučilo, lebo vraj trest uňho „neplnil prevýchovné poslanie.“

V zúfalej situácii bola aj ich ťažko chorá matka, pripútaná na invalidné lôžko. Po zatknutí manžela a syna ostala len s druhým synom, a onedlho, po uväznení tohto, úplne sama, s dôchodkom vo výške 100 Kčs. Od zatknutia videl Ivan matku iba raz. Jeho prepustenia sa nedožila, umrela v roku 1966. Brat Marián si odsedel dva roky. Odsúdený bol Krajským súdom v Bratislave 4. januára 1958 za „poburovanie“, ktorého sa údajne dopustil tým, že v súkromnom liste(!) porovnával otrokárske a kapitalistické spoločenské poriadok so socialistickým, pričom dospel k tomu, že medzi nimi nie je žiaden rozdiel, lebo rovnako prenasledujú ľudí. Otec Gejza po odsedení si siedmich rokov a prepustení dostával mesačný dôchodok vo výške 240 Kčs.

Počas trinásťročného väzenia mal Ivan Štelcer povolených len šesť návštev. Baliček s potravinami mohol prijať iba trikrát, hoci oficiálne mal na to nárok raz alebo dvakrát v roku. Keď zažíval núdzu po prepustení z väzenia, súc bez prostriedkov i práce, pomocnú ruku mu podali – paradoxne – skôr Česi než Slováci. Aj po prepustení z väzenia ho ŠtB monitorovala. Viedla ho v kategórii „nepriateľská osoba“ (NO), a to až do pádu režimu. Hlavu skupiny, Pavla Jančoviča, eštebáci vo väzení umučili na smrť.

Roku 1989 sa s vervou sa pustil do novej etapy zápasu. Vystupoval, vyjadroval sa, písal školám, politickým stranám, verejným predstaviteľom, do časopisov, novín, televízie i rozhlasu. Bol aktívnym funkcionárom Hnutia za oslobodenie Slovenska, prvej politickej organizácie (predseda František Kollár), ktorá už koncom roku 1989 nekompromisne požadovalo osamostatnenie Slovenska. Bolo to v čase, keď mnohí z neskorších „zakladateľov štátu“ (V. Mečiar a spol.) stáli tvrdo na platforme federácie a samostatné Slovensko odmietali ako tzv. prejav „separatizmu“ či dokonca „fašizmu“. Najmä však Štelcer začal rozsiahlu vydateľskú prácu na reediciách národnej literatúry z exilu, ktorá je podnes aj najtrvalejším výsledkom jeho ponovembrovej činnosti: Biela kniha od F. Ďurčanského, Neuveriteľné sprisahanie od F. Vnuka, Česi a Slováci v štátnych službách ČSR od K. Čulena a mnoho iných. Spolu s Ing. Gajdošikom vydal aj niekoľko čísel národne orientovaného periodika Nové slovenské noviny. Jeho celoživotné spomienky pod názvom „Náš zápas o samostatnosť Slovenska 1945 – 1992“ do tlače pripravil historik Martin Lacko a vyšli v dvoch vydaniach (2013, 2017).

Zo strany štátnych orgánov Slovenskej republiky, ale rovnako aj zo strany médií či tzv. ľudskoprávných organizácií, ostala celoživotná činnosť Ivana Štelcera i Pavla Jančoviča a ich spolupracovníkov, namierená za štátnu samostatnosť Slovákov, za kresťanské – a mravné – Slovensko – nepovšimnutá. Krátko pred smrťou, v roku 2018, jeho činnosť ocenilo pamätnou cenou za osobné obety pri obnove slovenskej štátnosti občianske združenie Rastie...

MARTIN LACKO

ANDREJ ŽARNOV

MSGROVI ANDREJOVI
HLINKOVI

Zahučte, Tatry, vzplaňte ohňom žily,
vychrlte hroby kostier hnilých prach,
v slovenské nebe zory zabúšili,
krv zbitá vzkvitla Rána v ružonach!
Kde ste, ó, stíny desnej smrti zbrane?
Kdeže si, Nero, a tyranstva los?
Tisíce vrahov – preddds' ožili pláne,
ktorým bol vodcom otrok Spartakos!

Jak gigant zrutný spomedzi nás vstáva
a rokov tridsať púšťou ide vpred,
v borbe a práci šedivie mu hlava,
srdce však mladé, ohnivé je ret.
Kto zlomí duba mohutný driek vpoly?
Čo žalár, okov, pľuv a reťazy?
Kto za rod rúbe, cíti, čo rod bolí,
a vavrínom kráča – jako víťazi!

Černová! – zvony tupo, smutne znejú.
Černová! – slovenská krv kropí zem
a rodu žiaľne Miserere pejú
a borca smelo stojí jeden len.
Segedín dial'ny – to je právo naše!
Černová rudá – naša sloboda!
Šija však skala, rod mu nik nezmaže,
Bo on je kvádom, žulou národa.

Čo boli hrozby a života tieseň?
Čo bolo vše, keď hromy preriekli
a krajom sladko voľná znela pieseň
a žily draka čierne tiekli?
Kde ste, ó stíny, desnej smrti zbrane?
Kdeže si, Nero, a tyranstva lós_
Tisíce vrahov – preds' ožili pláne,
ktorým bol vodcom Spartakos!

U nás však rada bieda k biede sadá.
Zalkla nám pieseň v hrdle zlomená!
Dohoda naša? – Chlieb sa v diali hľadá
a smrti zúri zašlá ozvena.
Pre Paríž – Mírov! – čeliadka ho schytí.
V žalároch právo, naša Sloboda,
Divej však búry v desnom hromobití
je hviezdou, centrom, dušou národa.

Z našich snov čnejú rozbúrané múry
a Slovač letí v dial' za Oceán,
horúčka divá vlast'ou drahou zúri,
na našej pôde zase cudzí pán!
O, Kriste Pane, či už vždy tak bude?
Pre nás niet spásy v tóni Golgoty?
A cudzí bude orať vždy na ľude
a ľud len zmierať krvou zaliaty?

Iskra však tíško nádeje v nás tleje.
V čas vhodný vatrou žhavou zabúši
a ten, čo z rodu jako Fáros čneje,
cintorín mŕtvy ohňom rozruší!
Tu je deň spásy! Vstaň, Slovač, z prachu
a hromu vlast'ou zavznie mocný hlas!
Brieždiacich zôr však uzrieš v ružonachu
vpísané: Hlinka – otec, vodca náš!

Hlinka! – to srdce je nášho rodu.
Hlinka! – to víťaz našej slobody,
Hlinka! – to maják ponad rabstvá vodu,
dňom naším, svetlom, tvorcom obrody.
Ó zdrav buď, reku, nezlomný a zdatný,
Svieť dlho ešte cestou života
a Národ v srdce vpíše si ťa vďačný,
keď už deň jasný nehom skolotá!

ANDREJ ŽARNOV

Černová

Spievam vám pieseň krvi, zatrpkým tu v mále,
že národ žil raz v dávne, zvaný holubičí,
vzpätíl sa silou k smrti, by žil neskonale
a dnes sa z toho rodu hrob tam kdesi týči.

Prach ešte v cestách čpie a výstrel v ušiach zuní,
krvavé dlane v prachu hrozia mŕtvym vzdorom,
červený požiar krvi kopytami duní,
len hukot uragánu vraziť týmto morom.

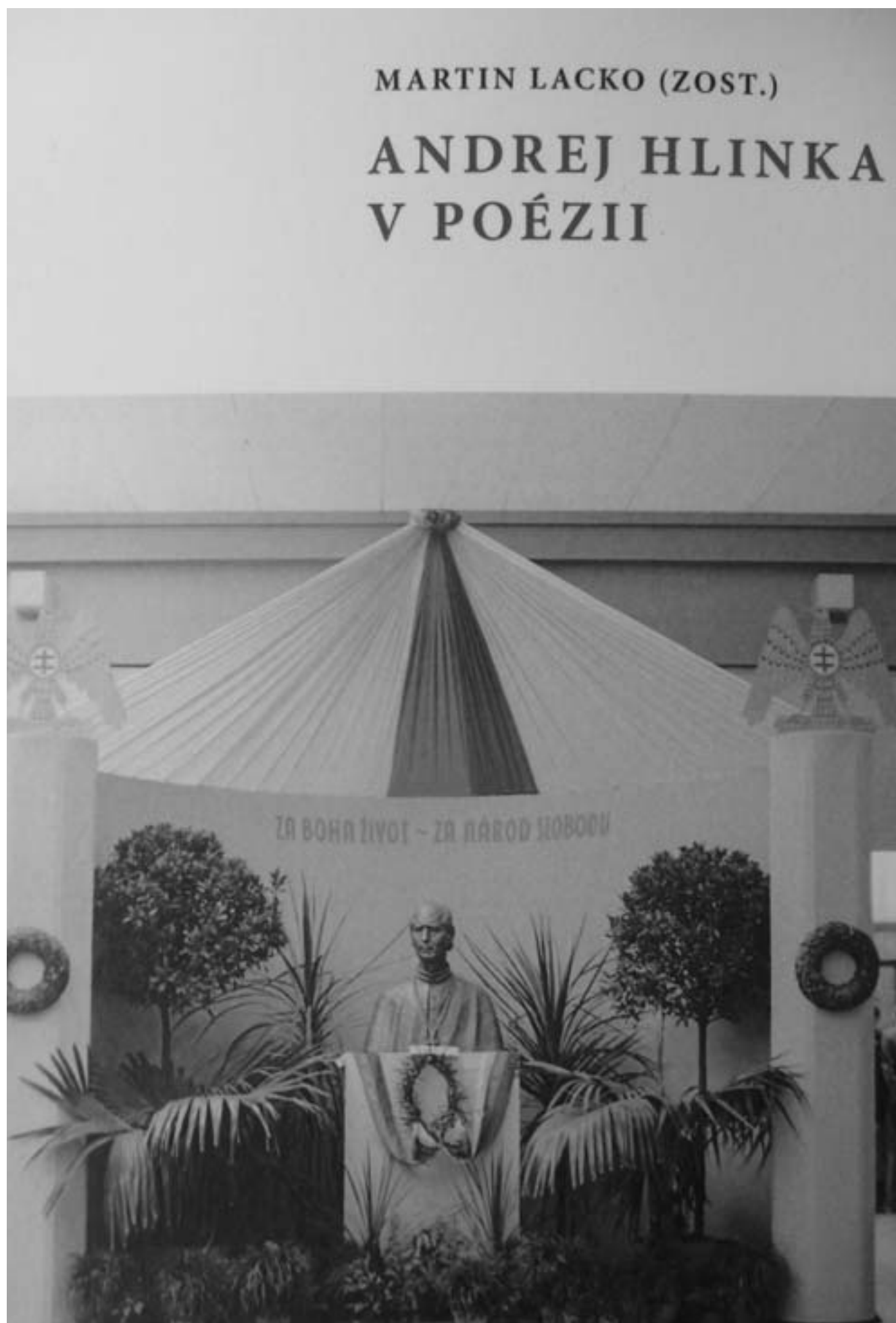
Žil tu raz národ, kmeň, bo zvíte si, jak chcete,
vatra tu šľahla do dňa z prepادلiska dychu,
padli ste malí mŕtvi, ale neumrete,
bo večná láska ohňa žiari na kalichu.

Toto je nápoj Grála maloverným hluchom,
keď roztráca sa v plevách zrno krvi ránom,
deľte sa zlatým rúnom nad zakliatym duchom,
ešte tu, Boh dá, bude, kto tu má byť pánom.

Hodina na ostatky nejde uchom ihly,
ešte sú dlhé tiene na otcovskom poli,
každý čas bolí tichom, čo sme nedostihli,
a bude veľmi smutne, ak už nezabolí.

Tátoše neskrotné, vy žaratoky briskné,
nedajte usnúť v sedle v priestore ni v dobe,
nech jarných víchrov bok sa pod oblohou blyskne
a spráchnivelé kosti otcov svietia v hrobe.

Vrie miazga večným ohňom z hlbín do hlbiny.
Povedzte, tým, čo prídu, vykúpaným v mále,
že slobodou sa dusil národ z huboviny,
kresadlo nevediac nájst' na prekliate žiale.

Úcta k Andrejovi Hlinkovi v posledných rokoch upadá. Potvrdilo to aj tohtoročné výročie – napriek tomu, že bolo významné, sprevádzali ho iba spomienkové podujatia lokálneho charakteru v Černovej a sv. omša v Bratislave. Trvalým príspevkom k výročiu je publikácia Andrej Hlinka v poézii, ktorú zostavil a do tlače pripravil Martin Lacko, a vydal Slovenský dejepisný spolok v Bytči. Zbierka má 139 strán a prináša takmer 70 básní venovaných Otcovi národa. Publikáciu si možno zakúpiť v predajni Svojet' (Liga Pasáž, Grössligova ulica) v Bratislave alebo objednať mailom kniha.svojet@gmail.com či na tel. číslo 0903 946 718

Dňa 3. októbra 1869 – teda pred 150 rokmi – hymnickou piesňou *Veni Sancte Spiritus* a slávnostnou bohoslužbou bol otvorený prvý školský rok na Samostatnom katolíckom gymnáziu v Kláštore pod Znievom. Je hodné a užitočné zastaviť sa pri tomto výročí, pretože je príkladom obeťavosti a rodolásky, akej aj dnes národ veľmi potrebuje. Gymnázium trvalo iba päť rokov, lebo sa stalo obeťou nezičlivosti sebeckého vládnuceho národa, s ktorým nám bolo prisúdené žiť v spoločnom štátnom zväzku. A to je ďalšia pripomienka, že pre kultúry a hospodársky vzrast národa je nevyhnutne potrebný vlastný štát, kde o svojom osude a o svojich veciach si rozhoduje národ sám.

Začnem krátkym historickým úvodom: Po revolučných rokoch 1848-1849 mnohonárodná Habsburská monarchia prechádzala veľkými politickými a spoločenskými zmenami. Jednotlivým národnostiam monarchie sa naskytla príležitosť zlepšiť svoje existenčné podmienky hlavne na kultúrnom poli. Toto sa odrazilo predovšetkým v oblasti školstva. Usmerňovateľom školskej politiky bol barón Leo Thun. V zákone, ktorého bol autorom (tzv. Thunov patent), sa povoľovalo zakladanie súkromných gymnázií (stredných škôl), v ktorých vyučovaciú reč určovali zakladatelia, prípadne patronát. Táto klauzúla umožnila biskupovi Štefanovi Moysesovi poslovenčiť biskupské gymnázium v Banskej Bystrici a spišskému biskupovi Ladislavovi Zabojskému poslovenčiť učiteľský ústav (preparandiu) v Spišskej Kapitule. V priebehu siedmich rokov boli na území Slovenska založené ďalšie tri slovenské gymnázia: vo Veľkej Revúci (1862), v T. Sv. Martine (1867) a v Kláštore pod Znievom (1869).

Na tento vývoj sa so žiarlivosťou a s neodôvodneným strachom pozerala maďarská vládna vrstva, aristokrati i stredná spoločenská trieda, ktorá sa medzitým zotavila z porážky pri Világoši. V roku 1867 došlo totiž k tzv. Rakúsko-maďarskému vyrovnaniu („Ausgleich“), v ktorom sa Maďarom odpustila ich rebélia proti Viedni a dostali takmer neobmedzenú moc nad národnosťami Uhorska. Hnaní snahou vytvoriť z Uhorska jednorečový a jednónárodný štát, začali uvádzať do praxe pomaďarčovanie Uhorska na úkor ostatných národností: Slovákov, Rumunov, Rusínov, Nemcov... Prvou obeťou tohto maďarizačného agresívneho ťaženia bolo biskupské gymnázium v Banskej Bystrici, ktoré ku koncu Moysesovho života (v roku 1867) prešlo opäť do maďarských rúk.

Ale duch banskobystrického gymnázia nezanikol. Jeho energický a prezieravý riaditeľ Martin Čulen – za výdatnej pomoci františkána Františka V. Sasinka, opáta Jána Gotčára a kanonika Jozefa Kozáčka – úspešne dosiahol vybudovanie nového katolíckeho gymnázia v Kláštore pod Znievom.

Gymnázium v Kláštore pod Znievom malo byť pôvodne druhým katolíckym účiľišťom. Iniciatíva k jeho založeniu vyšla od Martina Čulena. Po poradách s viacerými vedúcimi predstaviteľmi národného života vydalv júni 1867 Ohlas, ktorý bol uverejnený v Pešťbudínskych vedomostiach. Vzápätí nasledovala celonárodná akcia za nové gymnázium. Čulen chodil po Slovensku, Sasinek burcoval v časopisoch a tak sa im podarilo zhromaždiť relatívne početnú družinu idealistov a nadšencov pre túto myšlienku. Pre sídlo nového gymnázia Čulen získal znievského starostu Jána Capku.

Jubileum znievského gymnázia

K 150. výročiu jeho založenia

Bolo to ozaj obdivuhodné i odvážne podujatie, ktoré si vyžadovalo nielen zápal a nadšenia, ale aj veľké vypätia síl a veľa materiálnych obetí. Čulen spomína, s akými poznámkami sa stretával zo strany Maďarov a vlašných krajanov: „Vy si chcete založiť gymnázium bez peňazí, keď my, majúc za sebou bohatú šľachtu a Cirkev, len s najväčšou ťažkosťouuvydržiavame takéto ústavy?“

V Prvej správe patronátneho samostatného gymnázia v Kláštore pod Znievom čítame, proti akým predsudkom bolo treba bojovať: „Jedným myšlienka založenia gymnázia bola vítaná, druhých sa, naopak, nemilo dotkla. Tí poslední, ako vôbec pri každom, i tom najsvätejšom a najľudskejšom samostatnom počínaní, tak i pri tomto kresťanskom a ľudomilnom podujatí, videli všelijaké pre vlast' a človečenstvo nebezpečné mátohy a dľa svojej, buď' krátkozrakosti, buď' zlosti, mátožili i obecenstvo všelijakými vymysleninami o založiť sa majúcom samostanom gymnáziu.“

Prekážky sa však podarilo prekonať a dňa 5. augusta 1869 patronátni členovia už mohli oznámiť slovenskej verejnosti, že „klášťorské gymnázium bude otvorené s prvou a druhou triedou v prvých dňoch októbra bežného roku“ (t. j. 1869).

Na ilustráciu vtedajších pomerov odcitujem aj ďalšie relevantné informácie: „Gymnázium bude mať alumneum, v ktorom chudobní a mravopočestní žiaci výdatný obed a večeru – a jestli to pokladnica dopustí i knihy a šatstvo – buď' zdarma, alebo za veľmi ľavnú cenu (najviac tri zlatky mesačne) dostávať budú. Školský plat ustanovený je na 6 zlatých celoročne, ktorý sa však dobrým a chudobným žiakom buď' z polovice, buď' celkom odpustí.“

Gymnázium začalo svoj prvý školský rok 3. októbra 1869 so 73 žiakmi v prvej a druhej triede. Z tohto počtu 37 žiakov, teda viac než polovica, dostávali zaopatrenie v alumneu. Na gymnáziu vyučovalo 11 profesorov, ktorých ročný plat sa pohyboval medzi 500 – 735 zlatých. Vyučovalo sa v prenajatej budove. Gymnázium bolo v prvom školskom roku dvojtriedne, v druhom trojtriedne a od roku 1871 – 1872 až do zrušenia v roku 1874 už štvortriedne. Počet žiakov slubne rástol. Už v druhom školskom roku 1870 – 1871 sa ich počet zdvojnásobil na 145 a podľa predbežného zápisu, pred zrušením v roku 1874 bolo zapísaných okolo 200 študentov.

Cieľ gymnázia bol definovaný takto: „Sledujeme úsilie z našich žiakov nábožných a bohabojných kresťanov, vlast' a národ milujúcich občanov vychovávať a ich prirodzeným spôsobom v ich materinskej reči vyučovať.“

Blahodárne pôsobenie znievského gymnázia bolo trňom v oku Maďarom a maďarónsky nakloneným odrodilcov, ktorí v tomto „panslávskom gymnáziu“ videli smrteľné nebezpečenstvo pre „uhorskú vlast'“. Profesori gymnázia boli vystavení nenávisťným útokom a obvineniam toho najhroznejšieho druhu. Spisovateľ Konštantín Čulen v svojej knihe Roky slovenských nádejí a sklamaní píše: „Profesori gymnázia boli

terčom surových útokov maďarskej i maďarónskej tlače. V starom Uhorsku azda i o zlodejovi a otcovrahovi maďarská tlač písala slušnejšie, ako o slovenských profesoroch. Nebolo tej hany a nadávky, ktorou by neboli okydali slovenských profesorov. Maďarská tlač ich opisovala ako nevedomcov, surovcov a podobne.“

Autor potom cituje z maďarského časopisu Hon, kde sa o jednotlivých profesoroch píše takto: „Martin Čulen je vysvätený kňaz, diplomovaný profesor. Je mužom nadmieru surových manierov a fanatický pansláv. Dr. Matej Korauš, vojenský lekár, je vzdelaný človek, ale v národnostnom fanatizme ešte aj od Čulena väčší ultrista. Zachej je tiež zúrivý národovec. Zaymus je kňaz, diplomovaný profesor, ale v národnostnom ohľade prepiatych náhlľadov. Náhlík je františkán, ktorý sa politikou nezaobrá. Títo všetci z národnostnej nenávisťi protištátnym a protiústavným náukám nie z kníh vyučujú, ale živou rečou, čo je omnoho nebezpečnejšie od mŕtvej litery,lebo sa to kontrolovať nedá.“

Tieto obvinenia, hoci boli falošné, pokladala maďarská vládna moc za dôvod zasiahnuť. Taký zásah mohol mať iba jeden výsledok: zatvorenie gamnázia. Nanešťastie, hlavný obránca slovenských škôl a slovenských národných podujatí, biskup Štefan Moyses, bol už mŕtvy a jeho nástupca Arnold Ipolyi, hoci mal slovenský výchovu a vedel dobre po slovensky, bol oveľa viac naklonený maďarským vládnym kruhom, než záujmom a potrebám veriaceho slovenského ľudu, ktorému bol pastierom.

Treba obdivovať vieru, idealizmus a optimizmus profesorov a patrónov gymnázia, že aj v tomto ťažkom položení verili v spravodlivosť a 19. apríla 1874 slávnostne položili základný kameň novej budovy gymnázia. Uhoľný kameň posvätil opäť Ján Gotčár a slávnostnú kázeň predniesol františkán Franko V. Sasinek. Bohužiaľ, do novej budovy sa gymnázium už nepresťahovalo. Len raz sa v ňom konala porada profesorom a patronátu a potom prebrala nad ním správu maďarská vládna moc. V roku 1875 sa do jeho miestností nasťahovali štátne úrady.

Na zatvorení znievského gymnázia – ako aj ďalších slovenských gymnázií v Revúci a v Turč. Sv. Martine – mal leví podiel zlopestný zvolenský podžupan Béla Grünwald, autor diela Felvidék /Horniaky/ (Felvidék, Politikai tanulmány, Budapest 1878).

Grünwald vyznával a vytrvalo presadzoval, že nijaký slovenský národnostestvuje, jestvujú iba slovensky hovoriaci obyvatelia Maďarska („Magyarországnak vannak tót nelvenbeszélő lakosai de tót nemzetiség nincs“, Felvidék, s. 35). Jeho cieľom bolo, aby všetci obyvatelia Uhorska boli Maďari, hovoriaci len jedným jazykom. K dosiahnutiu tohto výsledku neváhal použiť nielen všetky možné a legálne, ale aj násilné a nemorálne prostriedky. Svoj zámer a svoju metódu nijako neskrýval: „My máme moc a ukážeme národnostiam, že ňou vieme vládnuť. Ukážeme

im, že máme silu zorganizovať tento štát tak, aby tu nikto nepočul iný hlas než náš“. Bol rozhodnutý umlčať každý viditeľný prejav slovenského národného života a za týmto účelom organizoval likvidačnú kampaň proti akémukoľvek náznaku národného hnutia. Bohužiaľ v tomto úsilí našiel mnoho spojencov i tam, kde by to človek najmenej očakával.

Pričinením podžupana Grünwalda a jeho spojencov v marci 1874 minister školstva Augustín Trefort nariadil riaditeľovi prešporského školského okresu Jozefovi Bartonovi, aby previedol vyšetrovanie znievského gymnázia a podal správu nakoľko sú pravdivé obvinenia stoličných úradov, tlače a jednotlivcov. Dal mu zoznam obvinení, ktorým mal venovať osobitnú pozornosť.

Inšpektor Barton desať dní horlivo vyšetroval obvinenia a vypočúval obviňujúce i obvinené stránky, t. j. profesorov a žiakov. Po desiatich dňoch zvolal profesorský zbor, aby ich pokarhal a pri tom vymenoval ich hriechy a vlastizradné previnenia. Vyčítal im toto:

- Žiaci v kostole spievajú latinsky a slovensky a nie maďarsky;
- Mládež sa nemodlí za vlast' a za kráľa;
- Všetky zápisnice sú písané po slovensky;
- Nadpisy na zošitoch sú v slovenčine;
- Profesori sa medzi sebou rozprávajú len po slovensky;
- Žiakom gymnázia sa zakazuje priateľiť sa s preparandistami,
- Profesori odrádzajú žiakov od maďarčiny;
- Riaditeľ Čulen povedal žiakom, aby sa nestali odrodilcami;
- V ktorej si zápisnici je reč o maďarčine ako o cudzom jazyku;
- Žiaci spievali na majálesi „Hor' sa, Tatran!“
- Medzi mnohými básničkami, ktoré žiaci recitovali, niet ani jednej maďarskej.

Bartonovo vyšetrovanie bolo iba prvé z viacerých a po ňom nasledovali ďalšie. V máji 1874 navštívila Klášťor pod Znievom vyšetrovateľská skupina, v ktorej bol štátny sekretár Gedeon Tanárky a ministerský radca Ferenc Mészáros. A keď ani ich správa neuspokojila vrchnosť, minister Trefort poslal do Klášťora pod Znievom nového inkvizitóra v osobe riaditeľa banskobystrického gymnázia (a obávaného maďaróna) Dr. Jána Klamárika. Ale ani jeho správa nepriniesla nijaké podstatné dôvody k zatvoreniu gymnázia.

Napokon „dôvody“ našiel vynaliezavý Béla Grünwald, ktorý potom s Dr. Klamárikom navštívili banskobystrického biskupa Ipolyiho. Predložili mu „výsledky šetrenia“, ktoré si vraj vyžadujú, aby gymnázium bolo zatvorené. Presvedčili ho, že „proti gymnáziu by bolo možné zakročiť, keď nie inak, aspoň tým, že stará budova nevyhovuje moderným hygienickým požiadavkám a nová budova ešte nebude do začiatku školského roka vhodná pre riadne vyučovanie.“

A túto nehoráznú a nemorálnu argumentáciu si osvojil a minister školstva Trefort. V dekrete z 21. septembra 1874, ktorým nariaďuje zatvorenie znievského gymnázia, sa takmer doslova opakuje ten dôvod, ktorý vymyslel Grünwald: „stará budova nevyhovuje a nová nie je vhodná.“ Dekrét končí krutým výrokom: „Nakladám Dr. Jánovi Klamárikovi, riaditeľovi banskobystrického gymnázia, ktorý je tiež dočasne poverený správou znievského gymnázia, aby vykonal toto moje nariadenie, ktorým otvorenie menovaného gymnázia počiatkom blížiaceho sa školského roka zabraňujem. Prikazujem, aby toto moje nariadenie bolo správe gymnázia podané. Zvolenskú stolicu však vyzývam, aby prísne dozerala na zachovanie tohto môjho nariadenie.“

Nuž, zvolenskú stolicu, ktorej podžupanom bol Béla Grünwald, naozaj nebolo treba povzbudzovať k sprísneniu horlivosti!

Násilný koniec znievského gymnázia – ako aj zatvorenie ďalších dvoch gymnázií v Revúci a v Turč. Sv. Martine v tom istom roku – bolo brutálnym a nespravodlivým porušením nielen ľudských práv, ale aj ústavnej listiny Uhorska. Medzi slovenskými vlastencami vyvolali vlnu bezmocného rozhoršenia a tragického potvrdenia, že sú vydaní na milosť a nemilosť svojvôli a šovinizmu maďarskej vládnej byrokracie.

Aj cudzí pozorovatelia sa len s údivom pozerali, čoho sú tí „slobodomilovní“ Maďari schopní. Škótsky historik Robert W. Seton Watson („Scotus Viator“) takto komentuje toto protiprávne konanie maďarskej vlády: „Zatvorenie týchto ústavov nedá sa ničím ospravedlniť a zostane najtemnejšou škvrnou na mene Kolomana Tiszu. Výnosy, ktorými sa toto zatvorenie nariaďovalo, sú byrokratickou svojvôľou, nemožné a neznesiteľné v slobodnej ústavnej krajine.“ (Scotus Viator [Robert William Seton-Watson]: Racial problems in Hungary. London : Archibald Constable, 1908, s.185).

Slovenským vlastencom “ostali iba oči, aby mohli plakať.” Žiaľ a depresiu, ktorá ovládla ich dušu, melancholicky vyjadrujú slová Svetozára H. Vajanského: “No, my tu prenasledovaní, ale nezronení; my tu krivdení, ale vždy rozohrievaní nádejou na lepšiu budúcnosť; my tu prichystaní na všetky vaše útoky a buď' čo buď', my neľakáme sa vás, verní Bohu, vlastní a slovenskému národu. Ale vedzte, že ľudia v mukách mrúci mávajú prorockého ducha a títo vám volajú: Nezádlho v jednej noci leží váš tyranizmus na hromade a vy sa váľate v hromade vašich lží a potuchlých skutkov!” (Národné noviny, 1. okt. 1874).

Znievské gymnázium, napriek svojej krátka päťročnej existencii, viditeľne a blahodárne poznačilo slovenský vývoj a politické dospievanie národa. Vychovalo pre národ hľstku povedomých a obetavých vlastencov – učiteľov, kňazov, spisovateľov – ktorí pomáhali udržať slovenského ducha v období politického útlaku v krušných rokoch 1870 – 1918. K odchovancom tohto gymnázia patrí napríklad Ferko Urbánek, národný buditeľ, pracovník Spolku sv. Vojtecha a mnoho rokov najpopulárnejší slovenský dramatik; Dr. Karol Krčméry, senátor za Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu a podpredseda pražského parlamentu; Anton Bielek, novinár a spisovateľ, zapálený národovec; Franko Veselovský, jeden z mála slovenských poslancov v budapešťianskom parlamente... a ďalší menej známi, ale rovnako verní a oddaní pracovníci na národa roľní dedičnej.

FRANTIŠEK VNUK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o., Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.60 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Ja som ročník 1937, narodený v marci, čiže v auguste 1944 som mal sedem a pol roka. Dosť málo na to, aby som v tom čase pochopil dajaké širšie domáce i zahra-ničné súvislosti a akcie, ale bol som mladý, zvedavý chlapec ktorého bolo všade plno, aj tam kde ho nik nezasial. Udalosti sme však ako deti pozorne sledovali. Veď sa týkali nás i našich rodičov. A pamäť mám dobrú ešte aj v tomto veku...

V auguste r. 1944 končili na Orave žatevné práce na vyššie položených poliach, kde obilie neskoršie dozrievalo. Samozrejme táto okolnosť zamestnávala naše roľnícke rodiny omnoho viac ako dajaká politika alebo udalosti vzdialené od našich dedín. A tak to bolo aj na celom Slovensku, ktoré bolo roľníckou krajinou a táto činnosť bola základom ich existencie najmä v už nastávajúcom jesennom období a v prípravách na zimu, ktorá vedela našich ľudí niekedy aj riadne potrápiť.

A tak do tohto obdobia bola vyhlásená mobilizácia. Čiže nie žiadny dobrovoľný nástup, alebo nadšenie. Ohlasoval to po dedine miestny bubeník Ján H., ale hlavne veľká vyhláška na dverách nášho hasičského skladiska, čo stálo naprostred dediny. Tam stálo čierne na bielom, že každý, kto ihneď nenastúpi zo stanovených ročníkov do kasární v Dolnom Kubíne:

„BUDE ZASTRELENÝ !“

Nástup bol okamžitý a bubeník H. ho ohlasoval nielen po dedine, ale vyšiel aj do poľa. Mnohí, starší, skúsenejší, ktorí už vojnu zažili na ruskom fronte, váhali, no mladší poslúchli. Lepšie predsa ostať nažive, aj keď neisto, ako zomrieť pred možným komandom smrti. Chlapci s batohmi nastupovali do vlaku smerom do Dolného Kubína. Odchádzajúcich nebolo mnoho, lebo časť z nich bola na východe Slovenska, kde mali brániť hranice pred postupujúcou Červenou armádou. Niektorí boli doma a pustili ich odtiaľ na pomoc ku žatevným prácam. Môj otec, ktorý už mal 45 rokov, sa do mobilizácie neponáhľal, pretože bol len dva mesiace pred stanovenou vekovou hranicou. Viazali sme však obilie hore Nad Mešťanovým, keď už neskoro poobede vybehla z cesty zo Skalice Mária Z., materina neter, a volala smerom nahor, že otca zhánajú a mal by tiež odísť. Otec sa s kosou na pleci pobral smerom nadol a nám dvom s matkou ostalo pozberať a doviazať pokosené obilie, postaviť do „nemocov“ (tak sa volali u nás panáky, v ktorých obilie dosychalo pred mlatbou).

Skončili sme neskoro, už bola tma. Keď sme zišli dolu, doma sme našli v poriadku statok i ostatné zvieratstvo. Starý, 77 ročný otec sa o všetko postaral. Materi ostalo podojiť kravy, zavrieť slepky, dať sviniam a urobiť večeru, zemiaky s kyslým mliekom. Odjakživa sme inej večere nepoznali. Boli sme smutní a ustarostený za otcom. Ktovie kde ho dali a kde ho ešte pošľú.

No, bolo vari pol desiatej večer, keď sa objavil v pitvore a potom aj v kuchyni. Boli sme samozrejme prekvapení. „Odišiel som...!“ – povedal. „Bol tam veľký neporiadok v tých kasárňach. Nik nevedel, kde patrí. Mladších obliekali do uniforiem, dávali im pušky a o nás starších sa nikto nestaral. Nuž čože sa tam budem ponevierať podaromnici. Odišiel som na vlak a nik sa so mnou ani nezaoberal. Keď sa im pušky minuli, ďalším dávali len bodáky a po jednom granáte. Že vraj pôjdu nad Valaskú Dubovú brániť postup Nemcov na Oravu, ak sa tam natrafia...“

To sa aj stalo. Od Ružomberka išli tanky a proti nim boli naši vojaci s bodákmi a po jednom granáte. Kde-tu bola aj puška aj ľahký gulomet. Nik nebolo samozrejme taký sprostý, aby sa takto vyzbrojený postavil tankom do cesty. Vojaci prikrčení za hrebeňom prechodu, tiahli hromadne smerom na Malatinú a domov.

Hneď na druhý deň po vyhlásení spomínanej mobilizácie sme pozerali

nákladné autá tiahnúce nahor ku poľskej hranici. Boli plné vojska. Niektorí sedeli na korbách, ale poväčšinou kľučali za bočnicami a v bojovej pohotovosti držali pušky namierené do okolia. Tvárili sa vážne. Nezakývali nám, ani na nikoho nezavolali, ak sa im dajaký známy pri-trafil. Išli aj osobné autá s dôstojníkmi a z otvorených áut trčali hlavne pušky, ba dokonca sme videli aj gulometry. Pravou stranou cesty išli konské vojenské povozy s nákladmi munície či iného vojenského tovaru a samozrejme aj kuchyne. Vozy boli väčšinou prikryté napnutou celtovou plachtou do oblúka.

Každý si uvedomil, že sa kdesi hore bude bojovať. Hore nad Trstenou a hlavne rafínkou v blízkosti mesta zaútočili nemecké stíhačky a zhodili niekoľko bômb. Niektorí vraveli, že ich bolo šest-

osadila za dedinu na Dielci. Mali aj kanón. Od Podbiela sa však už ozývala strelba z pušiek aj z gulometov. V dedine všetci videli, že je zle. Urýchlene zapriahali povozy, nakladali čo sa dalo a ťahali opäť hore dolinou. Za chvíľu bolo nemecké vojsko na Príboji pred dedinou a pálili ponad domy smerom na Dielec. Slovenskí vojaci opätovovali aj delostreleckou paľbou. Trafili kostolnú vežu a rozbili murovanú sýpku u gazdu Jozefa Zaťku, vrátane maštale. Za cintorínom na zemiakových jamách boli striešky proti dažďu a na jeden z nich zaľahol vojak Jozef Koník rodák z Vrútok a puškou útočil na nemecký postupujúci konvoj. Cielenú ranu z guľometu dostal rovno do srdca a tam vykrvácal. Popod túto spfšku striel utekali Krivania hore dolinou až pod Hrbček a na Rovne. Tam

prišli k nám dve čaty nemeckých vojakov a ubytovali sa v dedine. Obsadili prázdne domy, aj tie kde bývali len dvaja – traja ľudia. O stave boli dobre informovaní. Dedinu prešiel veliteľ na koni a kriedou písal na brány čísla : 2, 3.. atď'. To podľa toho, koľko vojakov bolo možné v dome umiestniť. Boli to väčšinou starší vojaci, teda zálohy, ktoré po krátkom výcviku u nás mali byť nasadení na neďaleký front. Cvičili v Močiari za dedinou, i na pažití na Starej vode a výučbu mali v miestnej škole, kde sa prestalo vyučovať. Stravu im vozili v poľnej kuchyni z Dlhej a dopĺňali ju z kuchyne u Márie K. (dnes č.7), ktorá bola umiestnená v prednej pivnici. S ľuďmi vychádzali dobre. V polovici februára podnikli trestnú výpravu na Malé a Veľké Borové a Huty, kde sa nachádzal štáb

jenskej misie generála Otta, ktorá prechádzala vlakom z Rumunska cez Slovensko 28. augusta 1944. Prvý strelfal Cyril Kuchta. So začiatkom a postupom celej vojenskej akcie sympatizovali aj viacerí slovenskí dôstojníci a funkcionári, ktorí v tom videli skvelý nástup ku veľkej kariere. „Vojna skončí a my budeme hrdinovia a budeme vládnuť v krajine!“ To bola ich vízia...

Veľmi tomu nahrávala aj situácia na Slovensku, ktorá bola iná ako v okolitých krajinách, lebo nebolo obsadené Nemcami. Bolo to prakticky voľné pole a výsledky na fronte zreteľné, že Nemci vojnu prehrávajú. V tej situácii ani členovia Slovenskej vlády a hospodárski a vojenský činitelia neostávali slepí a nečinní. Jestvuje mnoho dokladov ako si predstavovali generáli Čatloš, Jurech, Malár a potom aj guvernér Slovenskej Národnej banky Imrich Karvaš a predseda Slovenskej priemyselnej komory Peter Zaťko i Vavro Šrobár prechod do povojnového sveta. Boli vypracované varianty z ktorých bol najreálnejší, že dve slovenské divízie, ktoré obsadili hrebene a priesmyky Karpát nad Bardejovom, umožnia prechod ČA cez Slovensko. Slovenská vláda mala urobiť mierovú dohodu z USA a ZSSR a odovzdať moc Slovenskej armáde.

Ako to všetko skončilo, už poznáme.

Na akciu SNP najviac doplatil z našej dediny Ondrej Chmelár, ktorý sa snažil dostať z Východného Slovenska domov ku svojej manželke a niekoľkomesačnej dcérke cez hory. V Lubicu na Spiši ich však Nemci chytili a spolu so šiestimi druhmi zastrelili. O život prišiel v bojoch pri Vrútkach aj Jozef Kraton.

Od tých čias teda prešlo 75 rokov. Ja som za ten čas prešiel školami od základnej cez gymnaziálne roky až po akademické vzdelanie na Vysokej škole. Počas celých tých 75 rokov v školách rôzneho druhu i počas ďalších spoločenských udalostí až doteraz som zažil oficiálne štyri výklady SNP. Majú zaujímavý obsah. Každý tento výklad p o určitých politických a spoločenských zmenách bol a je iný. Jeden dokonca taký, že ak by ste ten prvý zopakovali, hrozilo by vám nebezpečie šikany, ba dokonca možno aj väzenia.

Prvý bol od roku 1945 po rok 1948, kde sa vyzdvihovali hlavne zásluhy našich vojakov a generálov Jána Goliana a Rudola Viesta. Po roku 1948 to boli sovietski vojaci a veliteľia, hlavne Asmolov a Veličko. Po roku 1968 zase piaty ilegálny výbor KSČ. Za tie roky sa z výučby generáli J. Golian a R. Viest takmer načisto stratili. Dnes máme štvrtý výklad a popri ňom mnoho pravdivých detailov, kde sa hovorí o gen. L. Čatlošovi, A. Malárovi. R. Jurechovi, Vavrovi Šrobárovi, Michalovi Zaťkovi, I. Karvašovi i viacerých ďalších. To má za následok, že mnohým historickým výkladom úsekov dejín jednoducho neverím. Beriem ich ako skutočnosť, ale výklad si nechávam pre seba, lebo ten je vždy taký, aký autor drží to písacie pero v ruke. Vo svojom živote som sa napríklad stretol s ľuďmi, ktorí boli naozaj aktívni nielen počas SNP, ale aj pri jeho príprave. Po príchode ČA však putovali do sovietskych lágrov. To len potvrdzuje, že každá vojna je naozaj zlá.

V čase SNP prebiehalo podobné povstanie aj vo Varšave. Tá bola za to zrovnaná so zemou a zahynulí státisíce ľudí. Z odvrátených do táborov v Nemecku sa väčšina nikdy nevrátila. V Čechách po atentáte na Heydricha zažili neslýchané dôsledky. Slovinci vyhlásili Nemecku vojnu, aj ju uskutočnili. Banská Bystrica, Zvolen, Brezno i Martin ostali nažive nepoškodené a osem tisíc slovenských vojakov, ktorých zajali na Východnom Slovensku, sa po niekoľkých mesiacoch vrátilo domov. To sa nestalo v žiadnej krajine v Európe.

JOZEF HABOVŠTIK

Ako som zažil “Slovenské národné povstanie” na Orave

sa roztratil po okolitom lesnom poraste okolo potoka a pri jarkoch.

Nemci ďalej nepostupovali. Nechceli riskovať postup otvoreným terénom rovno pred hlavne pušiek a kanónov. Stiahli sa smerom nahor. Slovenskí vojaci ostali potom ešte niekoľko dní na Dielci. V celej oblasti bolo relatívne ticho a bezbojové pásmo, ktoré narušili iba občasné prechody slovenských vojakov na liptovskú stranu, alebo naopak. Postupne sa však vojaci z Dieleca rozišli do svojich domovov. Väčšina z nich bola zblízka, z Hornej Oravy a využili pritom prechody cez Oravskú Maguru.

V Krivej ostala nepoškodená lipová alej pod cintorínom. Tam ženijné jednotky slovenského vojska zapilili do každej lípy asi 15 cm podpilky pre osadenie dynamitových náloží. To malo za úlohu zatarasiť cestu postupujúcej nemeckej technike a spôsobiť škody. Reholná sestra Koletta však odhovorila aktérov od tohto činu, ktorý by mohol mať pre obec nebezpečné následky vrátane vypálenia.

Domov sa vrátili aj vojaci z Krivej, ktorí boli nasadení do bojov v oblasti Dolného Kubína. Ten sa za niekoľko dní dostal tak isto do rúk Nemcov. Do dediny niekoľko krát prišiel aj nemecký rozhlavový voz, ktorý vyzýval obyvateľov ku poriadku a zloženiu zbraní. To ohlasovali aj letáky, ktoré vypúšťali z lietadiel na dedinu i na okolité miesta v ktorých predpokladali, že sa tam môžu ešte dajaké skupiny nachádzať. Vojaci odovzdávali do skladu v hasičskom skladišti súčiastky vojenskej výstroje. Prišlo pre ne nemecké nákladné auto. Nemeckí vojaci zastali naprostred dediny a vyzývali : „Odovzdať zbrane !“ Po ich prevzatí odišli.

V horách na Priekovej ostala v malej kolibe dvojica partizánov z Oravského Bieleho Potoka. Bol to K. a P., ktorí boli v spojení s oddielom plukovníka Veličku so sídlom na Hutách. Svoje zbrane a lokalizáciu využívali však hlavne na vykrádanie gazdov, hostincov a potravinových družstiev.

Počas tohto neistého obdobia prechádzal našou dedinou smerom na Huty skupina asi 15 našich, ale hlavne ruských vojakov. Viedol ich chorvátsky kňaz Tomislav Kolakovič, ktorý sa zastavil po niektoré informácie na miestnom farskom úrade a u vtedajšieho richtára Jozefa B. Poznal som ho podľa neskoršieho opisu v našej tlači. Pobyt u nás v jednom období aj sám potvrdil.

V novembri r. 1944, keď Červená armáda postupila ku našim hraniciam,

plukovníka Veličku. Tí však boli o prepad informovaní skôr a stiahli sa do lesov pod Roháče. Na Hutách zapálili niektoré domy a niekoľko chlapov aj zajali a odviezli do Nemecka. Sovietski partizáni spolu s niekoľkými nadšencami z Oravy prechádzali odtiaľ cez Roháče do Zakopaného, ktoré už mala v rukách ČA. Naši chlapci však pochodili zle. Tam im nedôverovali. Zviazaných internovali niekoľko dní v Zakopanom a potom s veľkým počtom zajatcov museli putovať peši do tábora v Sanoku a neskoršie do ukrajinskej Strije. Ktorí nevládali, tak ich cestou zabili. Z Krivej sa do tejto situácie dostali Peter J. a Alojz K.. Po pol roku sa však poznačení táborovými chorobami (týfus a svrab) vrátili domov.

V tom čase (vo februári 1945) podnikla aj nemecká branná moc záťah na oravské dediny. Zobrali do zajatia všetkých chlapov od 20 do 40 rokov. Bola to pravdepodobne prevencia pred ich zneužitím Sovietskou armádou alebo ich zajatím do lágrov v Sovietskom zväze. Peši putovali do Dolného Kubína a odtiaľ po týždni do Martina a potom transportom do Talianska, kde museli budovať vojenské zákopy a provizórne opevnenia v okolí Verony na rieke Adige. Vrátili sa až v auguste, pretože velenie amerických vosk ich chcelo použiť vo vojne proti Japonsku. Bomby v Hirošime a v Nagasaki však definitívne vojnu ukončili.

Keď sa pozeráme na tzv. SNP s odstupom a dnes už pohľadom dospelého človeka, musíme ju hodnotiť ako dokonale zbabranú akciu. Slovensko, vtedy počtom niečo vyše troch miliónov obyvateľov, vyhlásilo osemdesiatmiliónovému Nemecku vojnu, pričom bolo dookola úplne obkolesené nemeckými vojskami. Proti tejto mašinérii bola Slovenská armáda chatne vyzbrojená. Nemci celú povstaleckú armádu s ľahkosťou rozprášili. Nasilu naverbovaní vojaci videli veľmi dobre, že proti takejto presile nemajú žiadnej šance, a preto aj svoje pozície po krátkej obrane opúšťali tak, ako to bolo vidieť aj na Orave. Sovietska armáda bola ešte ďaleko od hraníc a slovenské dve divízie tam Nemci odzbrojili a zajali do Nemecka do pracovných táborov. V nezmyselnej a vopred prehratej vojne sa nedá nikto lacno zabiť. No a tak všetko skončilo ako skončilo. A kto to zavinil ?

Podľa všetkého na túto akciu dal podnet plukovník Asmolov vysadený na Slovensko. Na jej začiatku bolo zavraždenie osemnásťčlennej nemeckej vo-